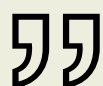


BAR OMETRER 2018

CIVILSAMHÄLLET'S GRANSKNING
AV SVERIGES POLITIK FÖR GLOBAL
UTVECKLING I GENOMFÖRANDET
AV AGENDA 2030



C&NCORD
SVERIGE



Politiken för global utveckling är central för att bidra till uppfyllandet av de globala målen i Agenda 2030. Det behövs ett samstämmigt tillvägagångssätt i alla led, från utformning av politiken till faktiskt genomförande.



Sveriges rapport till FN:s politiska högnivåforum om hållbar utveckling, juli 2017

BAR OME TER 2018

STOCKHOLM april 2018

REDAKTÖRER:

Peter Sörbom
Sofia Svarfvar
Oliva Sporre

GRAFISK FORMGIVNING:

Madder / Lina Forsgren

www.concord.se

Förord	4
Barometerns format	5
Sammanfattning tematiska kapitel	6
BAKGRUND OCH ÖVERGRIPANDE ANALYS	8
Perspektiv och utgångspunkter för Agenda 2030 och PGU	8
Sveriges nystart för PGU från 2014 till idag	12
Övergripande rekommendationer	15
TEMATISKA KAPITEL	
■ MÄNSKLIG SÄKERHET OCH FÖREBYGGANDE AV KONFLIKT	18
Krigsmaterielexport och nedrustning	19
Konfliktförebyggande och fredsbyggande	21
Militära och civila insatser	22
Rekommendationer	24
■ SKATTEFLYKT	26
Offentlig land-för-land-rapportering för multinationella företag	27
Offentliga register över företagens egentliga ägare	28
Skatteavtal med utvecklingsländer	29
Mellanstatligt FN-organ för att diskutera skattefrågor	29
Rekommendationer	30
■ MIGRATION	32
Lagliga vägar	33
Migranternas ställning på arbetsmarknaden	35
Rekommendationer	36
■ JORDBRUK, LIVSMEDELSSYSTEM OCH HANDEL	38
Hållbart jordbruk och rätten till mark	39
Livsmedelstrygghet och handelsavtal	41
Rekommendationer	42
■ KLIMAT	44
Fossila subventioner och investeringar	45
Klimatfinansiering	46
Konsumtionsbaserade utsläpp	47
Rekommendationer	48
■ FÖRETAGANDE OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER	50
Statens skyldighet att skydda mänskliga rättigheter	51
Exportfrämjande	52
Statliga bolag och statliga investeringar	53
Offentlig upphandling	55
Gottgörelse	55
Rekommendationer	56
■ SOCIALA TRYGGHETSSYSTEM	58
Sociala trygghetssystem i global utveckling	59
Rekommendationer	60
Fotnoter	62

FÖRORD

Agenda 2030 med de 17 Globala målen för en hållbar utveckling ger ett ramverk för förändring som inger hopp och manar till handlingskraft i en tid med stora utmaningar. Världen behöver politik som ger människor, oavsett plats på jorden, förutsättningar att ta sig ur fattigdom, utan att utarma jordens resurser. En politik som motverkar alla olika former av ojämlikhet och diskriminering. Genom Agenda 2030 har Sverige åtagit sig att utforma en politik utifrån de tre dimensionerna av hållbarhet – miljömässig, social och ekonomisk – och där ingen ska lämnas utanför. Sveriges ansvar att bidra till de Globala målen måste komma ur förståelsen att svensk politik påverkar världen utanför våra gränser, positivt och ibland negativt. Redan 2003 enades alla riksdagspartier om Sveriges politik för global utveckling (PGU). Den politiken är mer relevant än någonsin, och tillsammans med Agenda 2030 ställs krav på alla politiska områden.

Vi som står bakom Barometern 2018 menar att Sverige behöver politiker som vågar ta tag i komplexa samband, som utmanar orättvisa maktstrukturer och som ser världen som en helhet. Det behövs en samstämmig politik där alla politikområden strävar mot en hållbar, fredlig och rättvis utveckling globalt. Detta kräver bred politisk förankring, samt stort engagemang i samverkan mellan olika aktörer och en inkludering av en mångfald av organisationer från civilsamhället.

Vi välkomnade att regeringens nystart för PGU var i linje med flera av CONCORD Sveriges medlemsorganisationers rekommendationer. Vi är positiva till regeringens ambition att göra PGU till hela regeringens politik och att den kopplats till arbetet med Agenda 2030. Vi ser att det finns en ökad öppenhet och vilja hos regeringen att föra dialog och ta in synpunkter från civilsamhälle och akademi om hur arbetet ska genomföras.

Vår genomgång av sju centrala områden i svensk politik visar dock att även om regeringen förbättrat de organisatoriska förutsättningarna för att förverkliga PGU kvarstår flera intresse- och målkonflikter där regeringens politik står i motsats till de egna ambitionerna. Vid flera tillfällen har regeringen fattat beslut utan att ta hänsyn till att de påverkar människor och miljö negativt utanför Sveriges gränser. Samtidigt ser vi positiva exempel där synergier mellan olika politikområden tagits till vara och lett till en mer samstämmig politik mot en mer hållbar utveckling globalt.

Vi 28 organisationer som under samordning av CONCORD Sverige tagit fram 2018 års Barometer åtar oss att, tillsammans och var för sig, envetet försvara de mänskliga rättigheterna som PGU och Agenda 2030 vilar på, samt sträva efter en utveckling mot ett hållbart samhälle. Vi kommer att fortsätta granska och när det krävs kritisera regeringens politik. Vårt åtagande är långsiktigt och kraften kommer från idéerna som vi försvarar.

Följande organisationer står bakom den övergripande analysen och rekommendationerna. Vid varje tematiskt kapitel framgår vilka organisationer som är undertecknare.

Afrikagrupperna, Caritas Sverige, Erikshjälpen, Diakonia, FIAN Sverige, Fair Action, Forum Syd, Hungerprojektet, Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, Kvinna till Kvinna, Latinamerikagrupperna, Läkare i Världen, Läkarmissionen, Naturskyddsföreningen, Olof Palmes Internationella Center, PRO Global, Rädda Barnen, Svenska Afghanistankommittén, Svenska FN-förbundet, Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen, Svenska kyrkans internationella arbete, Svenska missionsrådet, Swedwatch, Union to Union, Vi-skogen, We Effect.

Medlemmar i CONCORD Sverige, april 2018

BAROMETERNS FORMAT

CONCORD Sveriges medlemsorganisationer har granskat och följt genomförandet av Sveriges politik för global utveckling, PGU, i många år. Vi har bidragit till arbetet med att genomföra PGU genom utfrågningar och dialogmöten mellan civilsamhället och beslutsfattare. Utifrån CONCORD Sveriges arbete med att granska svensk och europeisk utvecklingspolitik har vi tagit fram flera förslag på hur Sveriges samstämmighetspolitik för en hållbar global utveckling kan utvecklas. Flera av de övergripande rekommendationerna har också speglats i utvärderingar som gjorts av OECD och Statskontoret.¹

Våra erfarenheter visar att det krävs tid och resurser för att analysera vilka effekter och konsekvenser Sveriges politik leder till. Det rör sig ofta om långa orsakskedjor och komplexa beslutsprocesser. Med Barometern bidrar vi till denna analys genom att studera olika politikområden, lyfta fram särskilda utmaningar som PGU medför, och ge förslag på vägar framåt för en mer samstämmig politik. Årets Barometer följer upp Sveriges politik sedan 2016 till idag. Ett särskilt fokus ligger på hur de tematiska områdena och den övergripande politiken kan förankras i Agenda 2030 och bidra till de Globala målen.

Barometern inleds med en övergripande analys av de perspektiv och utgångspunkter som ligger till grund för Agenda 2030 och PGU. Därefter följer en analys av genomförandet av regeringens nystart av PGU från 2014 till idag. Ett antal övergripande rekommendationer ges för genomförandet av PGU och Agenda 2030.

DE TEMATISKA KAPITLEN I ÅRETS BAROMETER ÄR:

- Mänsklig säkerhet och förebyggande av konflikt
- Skatteflykt
- Migration
- Jordbruk, livsmedelssystem och handel
- Klimat
- Företagande och mänskliga rättigheter
- Sociala trygghetssystem

Varje kapitel är framtaget av olika organisationer och har specifika rekommendationer till regeringen. Barometern täcker inte alla delar av Sveriges arbete med att genomföra PGU utan fokuserar på några viktiga områden där expertisen och kunskapen hos de organisationer som tagit fram rapporten är särskilt stor.

Barometer-rapporterna har från start lyft utmaningar och målkonflikter, och samtidigt presenterat konstruktiva och konkreta förslag på vägar framåt. Genom detta arbete bidrar civilsamhället i Sverige till det som PGU fastslog 2003 om att olika aktörer ska bidra till dess genomförande genom att öka kunskapen, framföra idéer och bilda opinion.

Analysen och betygsättningen är gjord utifrån en genomgång av regeringens dokument, rapporter och offentliga uttalanden. Det är den faktiska politiken som betygsätts och varje avsnitt avslutas med ett antal rekommendationer. Underlagen som ligger till grund för betygsättningen hittas i respektive kapitel.

VI HAR ANVÄNT OSS AV FÖLJANDE BETYGSÄTTNING:



Regeringen har agerat på ett sätt som vi anser stämmer väl överens med perspektiven i PGU och målet om att all svensk politik ska bidra till rättvis och hållbar utveckling.

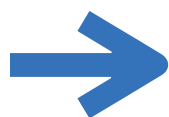


Regeringen har agerat både positivt och negativt, alternativt inte agerat alls.



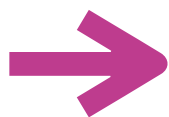
Regeringen har agerat på ett sätt som vi anser inte utgår ifrån eller tar hänsyn till perspektiven i PGU och målet om att all svensk politik ska bidra till en rättvis och hållbar utveckling.

SAMMANFATTNING TEMATISKA KAPITEL



MÄNSKLIG SÄKERHET OCH FÖREBYGGANDE AV KONFLIKT

Krig och konflikter fortsätter att skapa svält, fattigdom och mänskligt lidande i världen. Sveriges regering har ett ansvar i att se till att svensk politik bidrar till fredliga och inkluderande samhällen globalt. Svenska civilsamhällesorganisationer välkomnar regeringens engagemang för FN:s agenda för kvinnor, fred och säkerhet samt Sveriges engagemang i FN:s säkerhetsråd. Regeringens återinrättande av folkrätts- och nedrustningsdelegationen är positivt. Utöver detta har Sverige arbetat aktivt för att uppmärksamma könsrelaterat våld i humanitära kriser. Däremot finns fortfarande ett stort behov av samstämmighet när det kommer till svensk politik om mänsklig säkerhet och insatser i sviktande stater. Sveriges omfattande vapenexport innebär en målkonflikt för svensk politik och det nya regelverket garanterar inte att vapenexport till icke-demokratier och andra länder som kränker mänskliga rättigheter stoppas. Vidare planerar den svenska regeringen att bedriva en aktiv nedrustningspolitik men trots detta har Sverige ännu inte skrivit under FN:s konvention om förbud mot kärnvapen.



SKATTEFLYKT

Skatteflykt dränerar länder på resurser som behövs för att säkra långsiktig och hållbar finansiering av utveckling. Ska Globala målen för hållbar utveckling nås krävs ett stopp för den globala skatteflykten. Det är positivt att kapital- och skatteflykt fortsatt är ett prioriterat område i regeringens arbete med Sveriges politik för global utveckling, PGU. Regeringen har identifierat mål- och intressekonflikter i sina PGU-skrivelser men det finns brister när det gäller att säkerställa att de politiska åtgärderna kring skatteflykt i praktiken utgår från ett rättighets- och fattigdomsperspektiv. Regeringen har valt att prioritera kapacitetsuppbyggande insatser i utvecklingsländer inom skatteområdet vilket är välbehövligt. Men för att motverka skatteflykt krävs flera åtgärder på hemmaplan. I det sammanhanget är det positivt att regeringen infört offentliga register över företags verkliga huvudmän/ägare i Sverige och gett stöd för offentliga ägaregister i EU-förhandlingar. Samtidigt har regeringen motsatt sig offentlig land-för-land-rapportering för multinationella företag. Regeringen har inte heller stöttat låg- och medelinkomstländernas förslag om att skapa ett mellanstatligt skatteorgan under FN. Sveriges skatteavtal med utvecklingsländer begränsar deras beskattningsrätt på ett negativt sätt.



MIGRATION

Idag befinner sig över 65 miljoner människor på flykt från förtryck, förföljelse, väpnad konflikt och könsrelaterat våld världen över. Bristen på säkra och lagliga vägar för flyende gör att människor blir kvar i krigs- och konfliktområden eller tvingas riskera sina liv i händerna på människosmugglare. Även för människor som tvingas lämna sina hemländer på grund av att de inte kan försörja sig är bristen på säkra och lagliga vägar stor. Istället för att underlätta för dessa människor att tillgodose sig möjligheten att söka internationellt skydd eller att ta sig till ett annat land för att ta anställning, har Sverige och hela EU fört en politik under de sista åren som försvårar situationen för flyktingar och migranter avsevärt.

Sverige måste snarast återgå till sin ordinarie, mer humana asyllagstiftning och säkerställa att EU:s gemensamma asylregelverk inte försvagar asylrätten eller bryter mot internationella konventioner eller de mänskliga rättigheterna. Sverige måste även driva på för fler säkra och lagliga vägar och migranternas mänskliga rättigheter inom FN:s globala migrations- och flyktingramverk, samt arbeta för en högre efterlevnad av flera av ILO:s nyckelkonventioner för migranternas rättigheter på arbetsmarknaden.

JORDBRUK, LIVSMEDELSSYSTEM OCH HANDEL



Dagens produktion och distribution av livsmedel är på flera sätt ohållbar. Både nationell och internationell politik har lett till ett globalt livsmedelssystem som gynnar storskaliga industriella jordbruk på bekostnad av bönder med småskaliga jordbruk. Det gör att tillgång till och kontroll över mark, utsäde och andra insatsvaror till jordbruket koncentreras till ett fåtal transnationella företag som får stort inflytande och makt genom hela livsmedelssystemet. Flera bilaterala och regionala handelsavtal har visat sig påverka livsmedelsproduktion och distribution på ett sätt som fått negativa konsekvenser ur ett fattigdoms- och rättighetsperspektiv eftersom de bidragit till försämrade levnadsförhållanden för människor som försörjer sig på småskaligt jordbruk. Sverige driver en politik inom utvecklingssamarbete och jordbruks- och handelspolitiken som inte har en konsekvent rättighets- och maktanalys. Sverige behöver göra mer för att stödja initiativ som gynnar rätten till mark och en agroekologisk produktion. Sverige behöver även aktivt arbeta för att svensk och europeisk handels- och jordbrukspolitik tillsammans med utvecklingssamarbetet strävar mot samma håll och stärker varandra utifrån ett rättighetsperspektiv.

KLIMAT



De tre senaste åren har varit de varmaste som uppmäts. Klimatförändringarna hotar de flesta av målen i Agenda 2030 och PGU. I Agenda 2030 är mål 7, 12 och 13 instrumentella för att hejda fortsatta klimatförändringar. Parisavtalet reglerar det globala samarbetet kring klimatfrågor och sätter upp målet att hålla den globala medeltemperaturökningen under 2 grader, helst under 1,5 grader. Enligt Parisavtalet ska höginkomstländer bidra med finansiering för både utsläppsminskningar och klimatanpassning i låginkomstländer och finansiella flöden ska stödja en utveckling med låga utsläpp. Enligt Agenda 2030 ska subventioner av fossil energi fasas ut. Sverige har tagit viktiga steg för att öka ambitionen i klimatpolitiken, i synnerhet genom införandet av det klimatpolitiska ramverket och ett internationellt sett ambitiöst mål för att minska utsläppen till netto noll territoriella utsläpp av växthusgaser år 2045. Trots att Sveriges nya mål för utsläppsminskningar är ett av de mest ambitiösa i världen är det inte tillräckligt för att ligga i linje med utsläppsmålet i Parisavtalet. Sveriges mål bortser dessutom från klimatpåverkan orsakad av utlandsresor och de konsumtionsvaror som produceras i andra länder. Sverige är den största givaren per capita till FN:s gröna klimatfond, men lever inte upp till löftet om att klimatfinansieringen ska vara utöver redan utlovat bistånd på 1 procent av BNI.

FÖRETAGANDE OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER



Den svenska regeringen har en skyldighet att skydda de mänskliga rättigheterna, i Sverige och i andra länder där svenska företags agerande riskerar att kränka dessa rättigheter. Skyldigheten rymmer även möjligheten till att få sin sak prövad och få kompensation. Sverige har gjort framsteg och ökat förutsättningarna för att säkerställa skyddet av mänskliga rättigheter, samtidigt som Sverige lägger allt större kraft på ökad export, inte minst till områden med hög risk för människorättskränkningar. Regeringen lägger stor vikt vid frivillighet och företagens egen förmåga att prioritera mänskliga rättigheter samtidigt som andra länder världen i allt större grad ser behovet av att komplettera sådana frivilliga åtaganden med lagstiftning. För att Sverige ska kunna säkerställa skyddet av mänskliga rättigheter behöver regeringen utreda en lagstiftning om obligatorisk Human Rights Due Diligence för företag.

SOCIALA TRYGGHETSSYSTEM



Grundläggande social trygghet är en del av de mänskliga rättigheterna och en förutsättning för ökad jämlikhet, jämställdhet och egenmakt. Regeringen har visat en tydlig vilja och en god början på ett samstämmigt arbete för sociala trygghetssystem i global utveckling genom att involvera relevanta politikområden, departement och myndigheter. Sverige behöver bidra till breda och inkluderande trygghetssystem samt utgå från ett livscykelperspektiv för att uppnå Sveriges fulla potential att bidra till alla människors rätt till social trygghet.

BAKGRUND OCH ÖVERGRIPANDE ANALYS

För att ett land ska kunna bidra till en rättvis och hållbar global utveckling krävs att alla politikområden strävar åt samma håll och inte motverkar varandra – att politiken är samstämmig. Agenda 2030 med sina 17 Globala mål för hållbar utveckling pekar ut riktningen för denna gemensamma strävan. PGU gav redan 2003 Sverige ett viktigt redskap för att förverkliga ambitionen om en samstämmig politik och är ett centralt bidrag till uppfyllandet av de Globala målen.

PERSPEKTIV OCH UTGÅNGSPUNKTER FÖR AGENDA 2030 OCH PGU

Agenda 2030 och Sveriges politik för global utveckling (PGU) slår fast flera viktiga perspektiv och utgångspunkter för politiken att utgå ifrån. Nedan följer information om perspektiven och utgångspunkterna, samt vår analys av dem.

Samstämmighet

När FN:s medlemsstater antog Agenda 2030 år 2015 skapades ett universellt ramverk med 17 Globala mål för hållbar utveckling som alla ska uppnås till år 2030. Målen tar ett helhetsgrepp på de sociala, miljörelaterade och ekonomiska utmaningar som världen står inför och belyser hur de hänger samman. Målen och delmålen för hållbar utveckling är integrerade och odelbara, det vill säga, inget mål kan uppnås utan stöd från andra mål.

En samstämmig politik för hållbar global utveckling är en förutsättning för att genomföra Agenda 2030:s 17 mål som konkretiseras ytterligare genom 169 delmål. Samstämmighetspolitiken finns specifikt i delmål 17.14, och framförallt i helhetssynen som Agenda 2030 betonar, där det är tydligt att olika politikområden hänger ihop.

Sverige tog ett liknande helhetsgrepp redan 2003 när riksdagen antog Sveriges politik för global utveckling (PGU), som slår fast att Sverige ska föra en sammanhållen politik för global utveckling och att den ska omfatta alla politikområden. Målet för politiken ska vara att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling.

Perspektiv och åtaganden som förpliktigar I PGU

PGU slår fast att två perspektiv, ett rättighetsperspektiv och ett fattigdomsperspektiv, ska präglade politiken. Agenda 2030 tydliggör att all utveckling måste ske inom planetens gränser, att all politik ska vara proaktiv och att åtgärder ska väljas utifrån vad som ger resultat för människor som lever i extrem fattigdom, utsatthet eller är diskriminerade. Politiken ska även minska ojämlikhet i alla dess former. I Agenda 2030 ingår åtagandet att ingen ska lämnas utanför. Det innebär att de framsteg som görs ska omfatta alla grupper som idag är missgynnade, marginaliserade och diskrimineras i utvecklingen. Ambitionen är att de grupperna ska nås först. Att ingen ska lämnas utanför kan ses som en reaktion på den växande ojämlikhet som finns inom och mellan länder. Det tydliggör vikten av politik för att minska ojämlikhet och motverka diskriminering och extrem fattigdom.

INGEN SKA LÄMNAS UTANFÖR

– ett åtagande

- Att alla former av extrem fattigdom utrotas
- Att ojämlikhet i olika former minskas
- Att åtgärder vidtas för att bekämpa all form av diskriminering
- Att statistiska och genomsnittliga framsteg inte är tillräckliga för att uppfylla de Globala målen, så länge det finns grupper av personer som inte omfattas.
- Att åtgärder väljs utifrån vad som sannolikt minskar ojämlikhet och ger störst resultat för de människor som är mest marginaliserade.²



FATTIGDOMSPERSPEKTIVET

– fokus på den som lever i fattigdom



- Att politiska beslut måste fattas utifrån en förståelse för behov och förmågor som människor som lever i utsatthet och fattigdom har och själva prioriterar.
- Att regeringar säkerställer möjligheter till deltagande i, samt påverkan på, beslutsprocesser för människor som lever i fattigdom och utsatthet.
- Att politiska beslut baseras på analyser som tar till vara intressen och behov hos människor som lever i fattigdom och utsatthet samt deras förmågor och synpunkter på vilka åtgärder som krävs för att bekämpa fattigdom.
- Att analyser baseras på ett mångdimensionellt perspektiv på fattigdom och att särskilt utgår från behoven hos dem som lever i fattigdom och utsatthet.

RÄTTIGHETSPERSPEKTIVET

– fokus på de mänskliga rättigheterna

- Att all politik utgår från en gemensam värdegrund baserad på de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter, som bygger på principerna icke-diskriminering, deltagande, öppenhet och insyn, ansvarstagande och ansvarsutkrävande.
- Att intressekonflikter hanteras utifrån konventionerna om de mänskliga rättigheterna.
- Att regeringar säkerställer möjligheter till deltagande och ansvarsutkrävande.
- Att strukturer och orsaker till ojämlikhet, orättvisor och diskriminering identifieras, samt att frågor om fördelning av resurser och makt behandlas i beslutsfattande och uppföljning.
- Att ett tydligt genusperspektiv genomsyrar politiken, genom ett aktivt åtagande att synliggöra hur kön leder till privilegier eller diskriminering.
- Att ett tydligt barnrättsperspektiv genomsyrar politiken genom att säkerställa att beslut tar hänsyn till hur barn påverkas, att barn inte diskrimineras. Barn har särskilda rättigheter i egenskap av barn.



PGU, Agenda 2030 och mänskliga rättigheter

De mänskliga rättigheterna är till skillnad från Globala målen bindande för länder att upprätthålla. På så sätt kan de användas för att utkräva ansvar av stater. I och med PGU går Sverige längre än Agenda 2030 genom att hela tiden anlägga ett rättighetsperspektiv. Konkret innebär det att Sverige tidigt i politiska beslutsprocesser behöver analysera hur ett beslut stärker eller motverkar förverkligandet av människors rättigheter. När intressekonflikter uppstår ska beslut utgå från de mänskliga rättigheterna.

Det är samtidigt viktigt att koppla de Globala målen till specifika mänskliga rättigheter. De flesta mål är förankrade och definierade i de mänskliga rättigheterna där det också anges hur arbetet för att uppnå de olika målen ska bedrivas.³ Även åtagandet *Ingen ska lämnas utanför* är starkt reflekterad i de mänskliga rättigheternas princip om jämlikhet och icke-diskriminering.⁴ De mänskliga rättigheterna och dess instrument kan därför användas som vägledande verktyg i arbetet med att uppfylla målen. De mänskliga rättigheterna och dess uppföljningssystem kan även användas för rapportering av de Globala målen, och många av de människorättsliga organens rekommendationer relaterar direkt till de Globala målen.



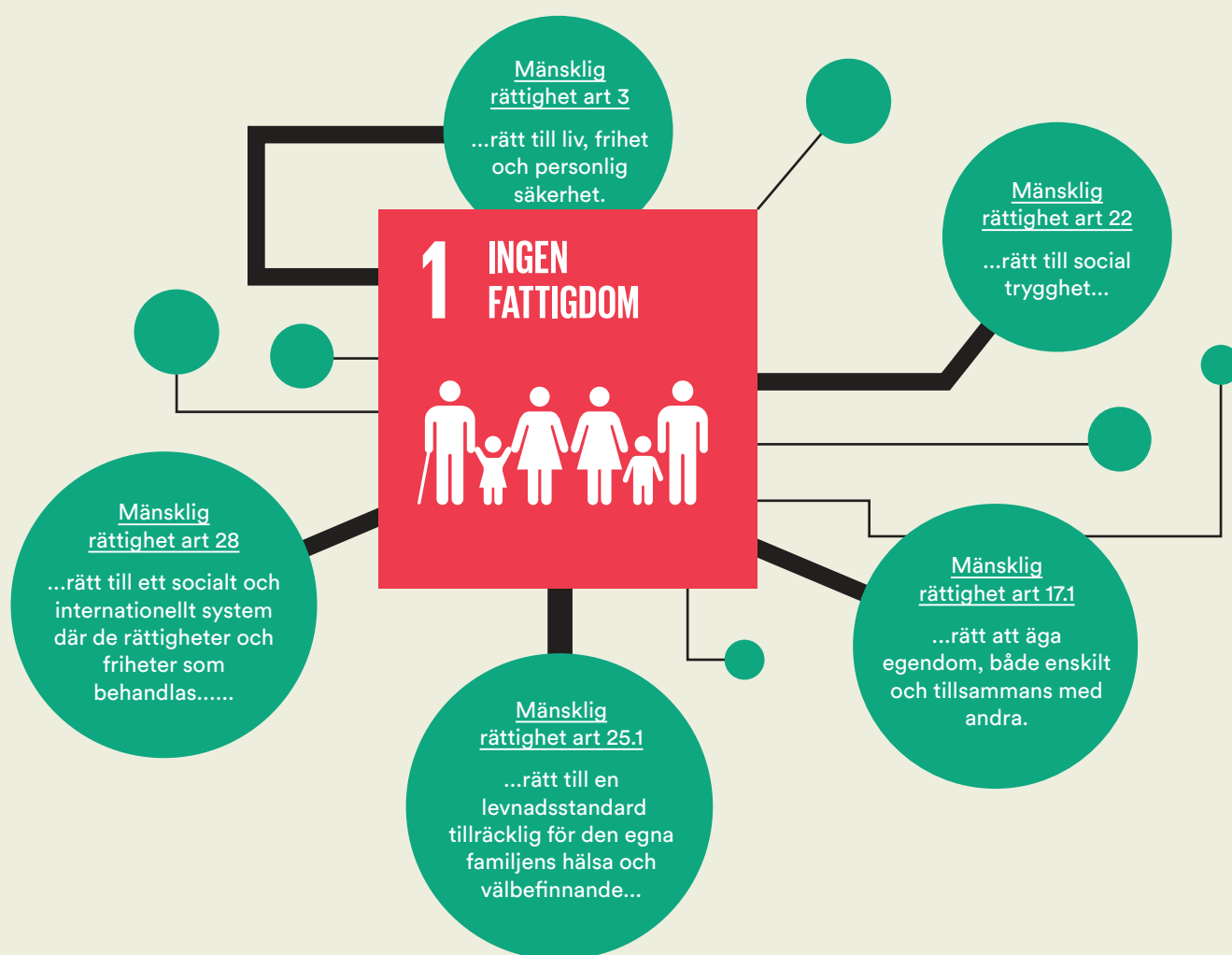
**Den nya agendan vägleds av ändamålen och
grundsatserna i Förenta nationernas stadga,
inklusive full respekt för internationell rätt.
Den är förankrad i den allmänna förklaringen
om de mänskliga rättigheterna, internationella
konventioner om de mänskliga rättigheterna,
millenniedeklarationen och slutdokumentet
från världstoppmötet 2005.**



Agenda 2030 Paragraf 10

Alla de 17 Globala målen och mer än 90% av 169 delmål reflekterar de mänskliga rättigheterna. Mänskliga rättigheter och Agenda 2030 är sammankopplade på ett ömsesidigt förstärkande sätt.

Det kan exempelvis ses i bilden nedan genom att mål 1 i Agenda 2030 är kopplad till flera artiklar i FN:s deklaration om för de mänskliga rättigheterna.



Källa:

Det danska institutet för mänskliga rättigheter, The Danish institute for Human Rights

Human Rights and the 2030 Agenda for Sustainable Development, Lessons learned and next steps, 2018

Att synliggöra målkonflikter för att nå en hållbar utveckling

I all politik måste olika intressen och målsättningar på lång och på kort sikt vägas mot varandra och jämkas ihop. Målkonflikter är en del av politikens vardag. Samstämmighetspolitiken handlar om att synliggöra och hantera dessa konflikter. Den handlar också om att identifiera hur olika politikområden samverkar och möjliggöra att de förstärker varandra.

Enligt PGU ska målkonflikter tydliggöras för att sedan bli föremål för aktiva politiska vägval. Här finns en stor utmaning. Under åren har olika regeringar identifierat och synliggjort en rad målkonflikter liksom påpekat samstämmighet och synergier. I regeringens skrivelse från 2016 lyftes skatteflykt och 2014 migrationsströmmar. Samtidigt är det, oavsett regering, inte tydligt hur dessa målkonflikter behandlats eller vilka val som lett fram till olika beslut.

Målkonflikter måste ses som reella problem och inte enbart som potentiella. Hela syftet med att synliggöra målkonflikter måste vara att det ska leda till en politik som prioriterar de mänskliga rättigheterna och hållbar utveckling framför kortsiktiga särintressen och andra politiska hänsynstaganden. Ett återkommande exempel på att regeringen inte arbetat utifrån perspektiven i PGU och Agenda 2030 och förändrat en politik som hindrar en global hållbar utveckling är den svenska vapenexporten till diktaturer och andra stater som kränker mänskliga rättigheter.

SVERIGES NYSTART FÖR PGU FRÅN 2014 TILL IDAG

2014 gjorde regeringen en nystart för PGU. Agenda 2030 var då ännu inte antagen. Idag finns flera strukturer inom regeringskansliet på plats för att stärka PGU som ett verktyg för att genomföra Agenda 2030. Samtidigt är det fortfarande en utmaning att gå från att synliggöra en intressekonflikt till att förändra politik.

Under de 15 år som PGU funnits har politiken utvecklats av olika regeringar. PGU har gjort skillnad när den legat till grund för beslut på olika politikområden. Ett exempel är arbetet med sociala trygghetssystem som involverat flera departement och myndigheter och som ömsesidigt förstärkt varandra. Samtidigt har det många gånger visat sig svårt att få in dess principer i den dagliga politiken. Det finns flera exempel på hur PGU varit frånvarande på områden där den behövs som allra mest. Ett exempel där PGU inte använts är i argumenten till varför Sverige ännu inte skrivit under FN:s konvention om förbud mot kärnvapen. Det finns inte heller något bindande eller granskande uppföljningssystem för att säkerställa att perspektiven i PGU efterlevs.

Redan i regeringsförklaringen 2014 bekräftade regeringen att ”alla politiska beslut ska ta hänsyn till mänskliga rättigheter, människors demokratiska delaktighet, bekämpningen av fattigdom och sträva mot en hållbar utveckling globalt”.⁵ Därefter kom regeringens nystart av PGU och regeringen slog fast att det behövs högre ambitioner än Agenda 2030 inom svensk politik och att regeringen skulle gå längre än vad agendan fastställt.⁶

Ökat ansvar hos departementen

Nystarten av PGU 2014 handlade mycket om att inrätta olika funktioner och strukturer inom regeringskansliet. Exempelvis skrev regeringen då att det skulle genomföras ett kunskapslyft inom regeringskansliet och att man tydliggjort att det är hela regeringens ansvar. Bland annat skapades en

interdepartemental arbetsgrupp (IDA) på enhetschefsnivå, och UD fick ökade resurser för att vara ett aktivt stöd till övriga departement.

Ett viktigt led i nystarten var att alla departement skulle ta fram interna handlingsplaner för hur verksamheten skulle bidra till arbetet med PGU kopplat till de Globala målen. Handlingsplanerna skulle vara operationella och innehålla resultatbaserade mål. PGU-ansvariga enhetschefer och fokuspunkter för Agenda 2030 och PGU utsågs på alla departement.

Som uppföljning har CONCORD Sveriges medlemmar under de senaste tre åren fört dialog med flera av departementen. I samtalen har det framkommit att kunskapen och samordningen inom Regeringskansliet har stärkts. Samtidigt har det också blivit tydligt att förståelsen för rättighetsperspektivet är fortsatt begränsad inom flera departement. På några av departementen har handlingsplanerna hjälpt arbetet med att definiera på vilket sätt verksamheten påverkar hållbar utveckling. På andra departement har handlingsplanerna inte blivit de verktyg i det dagliga arbetet som de syftade till. Handlingsplanerna har aldrig offentliggjorts vilket begränsat möjligheten till granskning och uppföljning för att se om målsättningarna medfört förändrad politik.

Sveriges bidrag till den globala uppföljningen

Sverige valde 2017 att rapportera om genomförandet av Agenda 2030 till FN:s politiska högnivåforum om hållbar utveckling, High Level Political Forum (HLPF). Forumet följer upp länders genomförande av agendan och det är frivilligt för FN:s medlemsstater att rapportera. Civilsamhället välkomnade Sveriges rapport som lyfte PGU och visade till viss del på utmaningar utanför Sveriges gränser. Exempelvis inkluderades det konsumtionsbaserade klimatutsläppen som skapas i andra länder till följd av konsumtion i Sverige. Däremot lyftes inga åtgärder.⁷

Sverige har även under 2017 lagt särskild vikt vid åtagandena om utvecklingsfinansiering från mötet i Addis Abeba 2015. Utöver att det inkluderas i HLPF-rapporteringen gjorde Sverige en särskild rapportering till det årliga utvecklingsfinansieringsforumet, Finance for Development.⁸

Utlandsmyndigheterna

Utlandsmyndigheterna är centrala för att Sverige ska bidra till stärkta förutsättningar för genomförandet av Agenda 2030 i låg- och medelinkomstländer som Sverige har samarbete med. Det är bra att regeringen gett utlandsmyndigheterna ”i uppdrag att rapportera hur arbetet främjar genomförandet av Agenda 2030 med PGU som verktyg”.⁹ Trots att utlandsmyndigheterna fått detta uppdrag skriver regeringen i PGU-skrivelsen 2018 att de idag inte arbetar systematiskt med att identifiera målkonflikter och synergier och att mer behöver göras för att säkerställa att utlandsmyndigheterna integrerar Agenda 2030 i hela myndighetens verksamhet.

PGU i den nationella handlingsplanen för Agenda 2030

Under våren 2018 kommer regeringen att presentera en nationell handlingsplan för Agenda 2030. I PGU-skrivelsen 2018 anges att ”PGU kommer att vara en integrerad del av den nationella handlingsplanen”¹⁰. Planen kommer att baseras på Agenda 2030-delegationens arbete och förslag på handlingsplan. Agenda 2030-delegationen är en fristående expertgrupp utsedd av regeringen för att utreda och förankra Agenda 2030 i Sverige. Vidare har Statistiska centralbyrån kommit med förslag på nationella indikatorer med utgångspunkt i de globala indikatorerna för de Globala målen.

Styrning och uppföljning

Samstämmighetspolitiken får inte bli en byråkratisk procedur som handlar om att bocka av alla perspektiv i alla sammanhang. Istället ska det vara ett redskap för att identifiera och hantera de största målkonflikterna – såväl som synergierna. I departementens arbete med handlingsplaner och analyser krävs därför en tydlig värdering av olika risker och möjligheter, så att de som är förenade med störst negativ effekt och positiv potential prioriteras högst i arbetet.

DET KLIMATPOLITISKA RAMVERKET – MÅL, LAG OCH GRANSKANDE RÅD

Ett exempel på ramverk som har skapats för att garantera långsiktighet och faktisk förändring av politiken är det tredelade klimatpolitiska ramverket som består av en lag, ett mål och ett råd.

Klimatlagen innebär att varje tillträdande regering måste presentera en fyra-årig klimathandlingsplan och redovisa åtgärder årligen. Ett oberoende klimatpolitiskt råd ska granska och utvärdera hur den samlade politiken är förenlig med klimatmålen. Rådet ska även ge råd till regeringen och öka diskussionen i samhället om klimatpolitiken. Det klimatpolitiska ramverket har ett brett politiskt stöd i riksdagen vilket skapar en långsiktighet.

Agenda 2030 och PGU är långsiktiga åtaganden som kräver kontinuitet och en samsyn om att alla politikområden måste bidra till en global hållbar utveckling. Agenda 2030 och PGU är tvärsektoriella och rör inte ett specifikt budgetområde. Ansvar för PGU och det internationella genomförandet av Agenda 2030 ligger i dag på UD medan Finansdepartementet ansvarar för det nationella genomförandet. Det finns även en samrådsgrupp för Agenda 2030 med statssekreterare från en rad departement.

Statskontoret genomförde 2014 en utvärdering av PGU med fokus på arbetsformer och styrning, vilket var välkommet. CONCORD Sverige har tidigare lyft behovet av att regeringens genomförande av PGU kräver regelbundna och oberoende utvärderingar som utgår från ett rättighets- och fattigdomsperspektiv.

Regeringen har ännu inte aviserat om det kommer att skapas någon oberoende utvärderingsmekanism för PGU som är systematisk och kontinuerlig. Däremot har Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) under 2016 gjort en utvärdering av PGU.¹¹ Framöver är det viktigt att regeringen tydliggör hur en oberoende utvärdering av PGU och Agenda 2030 ska stärkas. Ett exempel på ramverk som har en inbyggd granskningsfunktion är det klimatpolitiska ramverket som består av de tre delarna mål, lag och ett granskande råd. När det gäller den politiska förankringen föreslår Agenda 2030-delegationen att regeringen tillsätter en parlamentarisk kommitté för förankring av frågor som relaterar till agendans genomförande inför beslut i riksdagen.¹²

Det pågår en global process med att ta fram en indikator för samstämmighet. Bland annat kom FN:s statistiska kommission i mars 2016 med de första globala indikatorerna för de Globala målen. Svenska Statistiska centralbyrån har sedan gjort en genomgång av globala indikatorerna för en svensk kontext och föreslagit ett antal nationella indikatorer och ansvariga myndigheter. Det finns en global indikator för samstämmighet. Sveriges regering anser att den är för övergripande och vill utveckla en nationell indikator.¹³

ÖVERGRIPANDE REKOMMENDATIONER

I Sveriges riksdag finns en bred enighet bakom PGU. Agenda 2030 sätter upp en tydlig målsättning för vad politiken ska uppnå och beskriver vad hållbar utveckling innebär i praktiken. De Globala målen för hållbar utveckling gör det också lättare att förankra behovet av att alla politikområden måste bidra, hos beslutsfattare och andra aktörer. De tematiska kapitlen i denna rapport visar på utmaningar och brister i dagens politik, men också på framsteg där politiken gör skillnad.

Sverige var unikt när PGU infördes 2003. Nu behöver samstämmighetspolitiken fördjupas för att Sveriges bidrag till fattigdomsbekämpning och global hållbar utveckling ska förstärkas. Nu måste den breda enigheten och höga ambitionsnivån att Sverige ska gå före och visa vägen också leda till en kraftansträngning för att genomföra Agenda 2030.

Agenda 2030 och PGU förstärker och kompletterar varandra. CONCORD Sveriges medlemmar menar att samstämmighetspolitiken inte bara är ett verktyg utan en *förutsättning* för genomförandet av Agenda 2030 globalt. Vi välkomnar därför att regeringen i PGU-skrivelsen skriver att: *”De globala utmaningarna och den universella innebörden av Agenda 2030 gör ett mer samstämmigt agerande mellan politikområden till en viktig förutsättning för genomförandet.”*¹⁴

EN SAMSTÄMMIG POLITIK

Perspektiven och åtagandena i Agenda 2030 och PGU förpliktigar. Analyserna i Barometern visar att det är avgörande att politiker och tjänstemän utgår från dessa när politiken formas.

Regeringen bör:

- stärka samstämmigheten genom en politik som integrerar de tre dimensionerna av hållbar utveckling och som prioriterar de som lever i allra störst utsatthet.
- utveckla Sveriges politik för global utveckling som en förutsättning för att nå de Globala målen och utgå från de mänskliga rättigheterna när intressekonflikter uppstår.

LÅNGSIKTIGHET OCH STYRNING

Agenda 2030 och PGU kräver långsiktighet och kontinuitet. Åtagandena är tvärssektoriella och rör inte ett specifikt budgetområde. Det är därför nödvändigt att det finns en samsyn i politiken om att alla politikområden måste bidra till en global hållbar utveckling.

Regeringen bör:

- säkerställa att genomförandet av Agenda 2030 och PGU får en bred parlamentarisk förankring och förverkliga Agenda 2030-delegationens förslag om att tillsätta en parlamentarisk kommitté.
- tillskapa en tydlig ansvarsfördelning för samtliga ministrar och departement att säkra genomförandet av Agenda 2030 och PGU.
- ge finansministern ett särskilt ansvar för att arbetet integreras i budgetprocessen.
- Instruera utlandsmyndigheterna att systematiskt synliggöra synergier och åtgärda målkonflikter utifrån perspektiven i PGU och Agenda 2030.
- skapa ett tvärssektoriellt sakråd med representanter från näringsliv, forskarvärlden och civilsamhället som årligen följer upp regeringens genomförande av Agenda 2030 och PGU. Vid behov kan också särskilda expertråd kopplade till några av de tematiska frågorna behöva skapas.

ANALYS

Det behövs fördjupade och välinformerade konsekvensbedömningar inför politiska beslut, för att visa hur föreslagen politik skulle påverka en hållbar utveckling och de mänskliga rättigheterna. Samma behov finns för uppföljningen för att möjliggöra justeringar och ett lärande.

Regeringen bör:

- utarbeta riktlinjer och genomföra utbildningar inom regeringskansliet för att öka förståelsen för hur perspektiven ska ligga till grund för beslut och hur analyser bör genomföras för att bedöma effekter av beslut.
- ta tillvara på expertisen hos utlandsmyndigheter, i forskarvärlden och bland civilsamhällesorganisationer på plats i olika länder.
- verka för oberoende utvärdering av Agenda 2030 och PGU.

ÖPPENHET

Det behövs demokratisk insyn i hur politiken genomförs liksom former för olika aktörer i samhället att bidra och granska regeringens politik.

Regeringen bör:

- möjliggöra ansvarsutkrävande genom att departementen arbetar utifrån offentliga handlingsplaner med konkreta mål som kan följas upp.
- vara öppen för granskning och skapa former och rutiner för att systematiskt bli granskad utifrån principerna och åtagandena i Agenda 2030 och PGU.
- inkludera en mångfald av civilsamhällesaktörer i konsultationer både i Sverige och hos utlandsmyndigheter.

FINANSIERING

Åtaganden som gjorts internationellt inom ramen för Agenda 2030 och Addis Ababa Action Agenda behöver reflekteras i statens budget. Agenda 2030 och PGU kräver även att människors förståelse av, och engagemang för, en global hållbar utveckling och fred tillvaratas och stärks.

Regeringen bör:

- säkerställa finansiella resurser till låginkomstländer genom att värna biståndet, motverka kapital- och skatteflykt och arbeta för att stärka länders egna resursmobilisering.
- finansiera kunskapsbyggande och kunskapsspridning, folkbildning och forskning om globala komplexa utvecklingsfrågor och perspektiv.

INTERNATIONELLT LEDARSKAP

Sverige ska ha en hög ambition i genomförandet av Agenda 2030 och ta ett globalt ledarskap i att föra en samstämmig politik för global hållbar utveckling.

Regeringen bör:

- rapportera till FN:s högnivåmöte om Sveriges genomförande av Agenda 2030 under kommande mandatperiod och där integrera PGU.
- bidra till att dels stärka EU som global aktör i genomförandet av Agenda 2030, dels verka för att stärka EU:s samstämmighetspolitik för hållbar utveckling och fred.

MÄNSKLIG SÄKERHET OCH FÖREBYGGANDE AV KONFLIKT

Kapitlet är framtaget av Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen, Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, Svenska Afghanistankommittén och Svenska FN-förbundet.

SAMMANFATTNING

Krig och konflikter fortsätter att skapa svält, fattigdom och mänskligt lidande i världen. Sveriges regering har ett ansvar i att se till att svensk politik bidrar till fredliga och inkluderande samhällen globalt. Svenska civilsamhällesorganisationer välkomnar regeringens engagemang för FN:s agenda för kvinnor, fred och säkerhet samt Sveriges engagemang i FN:s säkerhetsråd. Regeringens återinrättande av folkrätts- och nedrustningsdelegationen är positivt. Utöver detta har Sverige arbetat aktivt för att uppmärksamma könsrelaterat våld i humanitära kriser. Däremot finns

fortfarande ett stort behov av samstämmighet när det kommer till svensk politik om mänsklig säkerhet och insatser i sviktande stater. Sveriges omfattande vapenexport innebär en målkonflikt för svensk politik och det nya regelverket garanterar inte att vapenexport till ickedemokratier och andra länder som kränker mänskliga rättigheter stoppas. Vidare planerar den svenska regeringen att bedriva en aktiv nedrustningspolitik men trots detta har Sverige ännu inte skrivit under FN:s konvention om förbud mot kärnvapen.



Krig och konflikter fortsätter att skapa svält, fattigdom och mänskligt lidande i världen. Ett av många exempel är kriget i Jemen, som enligt FN utgör den värsta humanitära katastrofen på 50 år. Fred och säkerhet är en förutsättning för att uppnå alla Globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030, och mål 16 innebär ett särskilt åtagande för att skapa fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling. För att uppnå målet behöver Sverige ytterligare förbättra sitt arbete för mänsklig säkerhet och ta itu med de målkonflikter som finns inom svensk politik.

Det Globala målet 16 i Agenda 2030 syftar till att främja fredliga och inkluderande samhällen, säkra tillgång till rättvisa för alla samt bygga upp effektiva och inkluderande institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer. Regeringen understryker i årets skrivelse om genomförandet av politiken för global utveckling (PGU) att insatser för demokrati, mänskliga rättigheter och rättstatens principer är grundläggande i det fredsbyggande arbetet.¹⁵ Fattigheds- och rättighetsperspektiven 15 i PGU är viktiga i genomförandet av mål 16. Även mål 5, om att stärka kvinnors och flickors rättigheter och att integrera jämställdhetsperspektiv i samtliga mål, är mycket relevant för arbetet.

Utmaningarna i arbetet för att nå mål 16 är många och stora. 2016 var elfte året i rad som förtryck ökade i fler länder jämfört med länder där demokratiska framsteg gjordes.¹⁶ Den alltmer utsatta situationen för civilsamhällesorganisationer, människorättsförsvarare och journalister är exempel på allvarliga hot mot fred och demokrati, och hotar möjligheten att uppnå flera av målen i Agenda 2030.¹⁷ För att vända denna utveckling måste länder driva en tydlig politik för mänskliga rättigheter och demokratiutveckling, och ge mer resurser till detta i enlighet med mål 17 i Agenda 2030.

KRIGSMATERIELEXPORT OCH NEDRUSTNING



Statistik från SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute) visar att den internationella vapenhandeln har ökat sedan början av 2000-talet.¹⁸ Vapenhandelns omfattning under perioden 2013-2017 var 10 procent högre än under perioden 2008-2012. Världens samlade militärutgifter för 2016 beräknades uppgå till 1 686 miljarder dollar.¹⁹ Enligt PGU och mål 17.14 i Agenda 2030 ska ett politikområde inte motverka ett annat.

Trots detta beskrivs inte vapenexporten i årets PGU-skrivelse som en målkonflikt. Agenda 2030-delegationen belyser däremot i sin rapport *I riktning mot en hållbar välfärd*²⁰ att vapenexporten utgör en målkonflikt, både i förhållande till mål 5 och 16. Efter flera års kritisk debatt och utredning röstade riksdagen i februari 2018 igenom ett nytt regelverk om att skärpa svensk exportkontroll av krigsmateriel till icke-demokratiska stater.²¹ Vidare antog en majoritet av FN:s medlemsstater, däribland Sverige, världens första kärnvapenförbud i juli 2017.²² Sverige har ännu inte varken signerat eller ratificerat avtalet.

Sveriges politik

Nytt regelverk för krigsmaterielexport

Under 2017 sålde Sverige krigsmateriel till ett värde av 11,3 miljarder kronor vilket är knappt tre gånger mer än under början av 2000-talet. 51 procent av den svenska vapenexporten gick 2016 till länder i väpnad konflikt.²³ Det nya regelverk som röstades igenom i februari 2018 och som ska skärpa reglerna för export är resultatet av en lång process: beslutet om att skärpa regelverket togs redan 2011.

I 2016 års PGU-Barometer var vår rekommendation att det nya regelverket skulle öka transparensen i beslutsfattandet, att bindande kriterier kring mänskliga rättigheter och väpnad konflikt införs, liksom ett absolut hinder för krigsmaterielexport till ickedemokratier och tydliga skrivningar kring PGU och korruption.²⁴ I motsats till vår rekommendation innehåller det nya regelverket inga bindande kriterier



I motsats till vår rekommendation innehåller det nya regelverket inga bindande kriterier eller något absolut hinder mot vapenexport till diktaturer. Det blir fortsatt möjligt att göra bedömningar där svenska försvarspolitiska intressen prioriteras över mänsklig säkerhet och respekt för mänskliga rättigheter.

eller något absolut hinder mot vapenexport till diktaturer. Det blir fortsatt möjligt att göra bedömningar där svenska försvarspolitiska intressen prioriteras över mänsklig säkerhet och respekt för mänskliga rättigheter. Hur demokratikriteriet tolkas kommer att vara upp till framtida regeringars politiska vilja. Under både genomförandet av mål 5 och 16 nämner regeringens PGU-skrivelse att Sverige arbetar aktivt med ett jämställdhetsperspektiv på nedrustnings och ickespridningsområdet. Trots detta saknar den nya svenska lagstiftningen om krigsmaterielexport helt ett sådant perspektiv i de styrande formuleringarna.

Mål 16.5 i Agenda 2030 ålägger världens länder att bygga upp transparenta institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer. Detta är också av relevans för hur krigsmaterielexporten regleras och beslutas om.²⁵ Rapporteringen från Inspektionen för Strategiska Produkter (ISP), den myndighet som genomför tillståndsprovningen för krigsmaterielexport, är inte tillräckligt transparent för att möjliggöra ansvarsutkrävande och granskning av besluten. Dessutom saknar ISP den kompetens som krävs för att genomföra tillräckliga konsekvensanalyser utifrån PGU:s fattigdoms- och rättighetsperspektiv, inklusive vad gäller ett jämställdhetsperspektiv om kvinnors och flickors utsatthet i låg- och medelinkomstländer. Andra myndigheter som besitter sådan kunskap har inte i uppdrag att bidra till ISP:s bedömningar.

Ett annat problem är samspelet mellan ISP och Exportkreditnämnden (EKN) och Svensk Exportkredit (SEK), som ger krediter och lån för att främja svensk export. Det har framkommit att EKN inte gör egna provningar av export av krigsmateriel utan hänvisar till ISP:s provningar.²⁶ ISP utgår dock från ett regelverk med stor flexibilitet vilket innebär att en affär kan riskera att få stora konsekvenser för mänskliga rättigheter trots denna myndighets godkännande.

FN:s kärnvapenförbud

FN:s kärnvapenförbud fyller ett viktigt tomrum som tidigare existerat mellan olika internationella avtal om kärnvapen. Det förbjuder konsekvent alla länder att utveckla, testa, äga, producera, tillverka, förflytta och inneha, använda eller hota om att använda kärnvapen. Förbudet är ett viktigt verktyg för att öka den globala säkerheten och driva på för nedrustning.

Den svenska regeringen har uttalat ett tydligt mål om att bedriva en aktiv nedrustningspolitik men har trots detta ännu inte ratificerat avtalet. Regeringen kan inte trovärdigt hävda att Sverige står i framkant för mänsklig säkerhet och fred, och samtidigt inte ställa sig bakom det första framsteget inom multilateral kärnvapenedrustning på flera decennier. FN:s kärnvapenförbud nämns inte heller i regeringens PGU-skrivelse 2018, trots att Sverige deltog aktivt i förhandlingarna under 2017. Vi välkomnar att utrikesminister Margot Wallström uttryckte i 2018 års utrikespolitiska deklARATION att Sverige vill stär-

ka nedrustningsdimensionen i icke-spridnings-avtalet (NPT). Detta kan regeringen göra genom att bland annat ansluta sig till FN:s kärnvapenförbud och uppmana andra stater att också göra det.

KONFLIKTFÖREBYGGANDE OCH FREDSBYGGANDE



Arbetet med att nå mål 16 i Agenda 2030, att bygga hållbar fred och förebygga konflikt, handlar till stor del om att skapa demokratiska och inkluderande samhällen. Detta kan ske genom satsningar på civilsamhället, jämställdhet och mänskliga rättigheter, nationellt såväl som genom internationella samarbeten. Många av delmålen under mål 17 i Agenda 2030 handlar om finansiering för att uppnå de Globala målen. Det råder en kraftig snedfördelning i staternas prioriteringar. Det beräknas att 20 procent av världens samlade militärutgifter skulle räcka för att täcka kostnaderna för att nå mål 1 och 2 om att utrota fattigdom och hunger, och mål 4 om god utbildning för alla.²⁷ Utvecklingen går dock på många områden i motsatt riktning. EU, som i grunden är ett fredssamarbete där handel och ömsesidigt beroende ska stärka relationerna mellan medlemsländerna och byggahållbar fred i Europa,²⁸ har i och med det Permanenta Strukturerade samarbetet (PESCO) öppnat upp för utökad militarisering. Hittills har EU varit ett civilt projekt och pengar ur EU:s budget har inte använts i militärt syfte²⁹ men detta utmanas nu i och med utvecklingen av European Defence Fund (EDF). EDF innebär att europeiska vapentillverkande företag och forskningsinstitut kommer att kunna söka pengar ur EU:s budget för militära projekt.³⁰

Sveriges politik

Militära prioriteringar får konsekvenser

Regeringen har antagit en ny strategi för hållbar fred³¹ och ökat budgeten för fredsbyggande insatser.³² Parallellt har dock även försvarsbudgeten utökats, militärövningar och stora materielinköp har genomförts och den militära värnplikten har återaktiverats.³³ Trots ökad budget för fredsbyggande insatser är satsningen fortfarande mindre än Sveriges kostnad för militärövningen Aurora 17, som Sverige stod värd för 2017.³⁴ Regeringen har deltagit i och välkomnat satsningen på att utöka EU:s försvarssamarbete, anslutit Sverige till försvarssatsningen PESCO och välkomnat försvarsfonden EDF.³⁵ I regeringens PGU-skrivelse 2017/18:146 tas satsningar på EU:s försvarsförmåga upp som ett exempel på regeringens arbete för att nå mål 16 i Agenda 2030. Att Sverige arbetar för ett mer militariserat EU, som bland annat stärker den europeiska vapenindustrin, bidrar dock inte till mänsklig säkerhet.

Ett annat uttryck för en mer militariserad debatt, är Utlandsspioneriutredningen som presenterades hösten 2017. Utredningen föreslår att svenska massmedier som avslöjar nyheter som skadar Sveriges relationer till andra länder ska kunna dömas för utlandsspioneri. Detta kan få allvarliga konsekvenser för möjligheterna att granska den förda politiken och dess konsekvenser, samt försvara de mänskliga rättigheterna där dessa kränks. Utredningens förslag är ett tydligt exempel på hur fri media riskerar att inskränkas även i Sverige, då försvarsintressen driver på för ökad sekretess och kontroll. Förslaget har fått stor kritik från journalistkåren.³⁶

FN:s säkerhetsråd

Regeringen har som mål att Sverige som medlem i FN:s säkerhetsråd 2017 och 2018 ska stärka FN:s konfliktförebyggande arbete, främja kvinnors deltagande i fredsprocesser och uppmärksamma icke-traditionella säkerhetshot som klimatförändringar och hunger.³⁷ Sverige har bland annat bidragit till att sambandet mellan klimatförändringar och säkerhet för första gången någonsin uppmärksammas av rådet genom resolution 2349 om Tchadsjöregionen.³⁸ Sverige har även arbetat för att svält ska

erkännas som en konflikt drivande faktor vilket bidrog till ett ordförandeuttalande i FN:s säkerhetsråd i augusti 2017.³⁹ Arbetet i säkerhetsrådet bidrar främst till uppfyllandet av mål 16 i Agenda 2030 om att minska alla former av våld och dödligt våld, men berör även mål 2 om hunger, mål 5 om jämställdhet och mål 13 om klimatförändringar.

FN:s agenda för kvinnor, fred och säkerhet

Sveriges arbete i säkerhetsrådet är ett bra exempel på de Globala målens odelbarhet och sambandet mellan fred, mänskliga rättigheter och hållbar utveckling. Genomförandet av FN:s agenda för kvinnor, fred och säkerhet, som startade med säkerhetsrådsresolution 1325 (2000), är en av regeringens prioriteringar. Denna prioritering har gjort avtryck. Bland annat innehåller samtliga av säkerhetsrådets uttalanden om krissituationer under 2017 hänvisningar till agendan för kvinnor, fred och säkerhet. Under 2016 var motsvarande siffra 69 procent.⁴⁰

I likhet med mål 5 och 16 i Agenda 2030 ska Sveriges handlingsplan för genomförandet av FN:s agenda för kvinnor, fred och säkerhet bland annat motverka strukturella grundorsaker till konflikt och våld, stärka skydd av kvinnor och flickor från alla typer av väpnat våld samt stärka jämställdhetsperspektivet i arbetet för fred och säkerhet. Dessvärre är det otydligt hur detta förhåller sig till annat jämställdhets- och fredsarbete, inte minst i genomförandet av Agenda 2030 eller i regeringens PGU-skrivelse 2017/18:146 som inkluderar ett mycket stort antal aktörer, myndigheter och departement vilka inte är bundna till Sveriges nationella handlingsplan för kvinnor, fred och säkerhet.

MILITÄRA OCH CIVILA INSATSER



En allt större del av de människor som lever i fattigdom återfinns i sviktande och konflikt drabbade stater. Den internationella humanitära rätten gäller i alla väpnade konflikter och syftar till att begränsa det mänskliga lidandet. Ändå begås upprepade övergrepp i många konflikter, inklusive attacker mot sjukhus, skolor och humanitära aktörer. Mål 16 i Agenda 2030 handlar om att främja fredliga och inkluderande samhällen, vilket sammankopplar utvecklings- och säkerhetsrelaterade insatser. Sverige bidrar till mänsklig säkerhet och förebyggande och hantering av konflikter genom deltagande i internationella polisiära och humanitära insatser, polisiära och FN-ledda militära insatser, samt genom långsiktigt utvecklingssamarbete. Sveriges samlade insatser bidrar till fred och säkerhet, men arbetet i komplexa situationer ställer särskilda krav på samstämmighet mellan olika aktörer och politikområden.

Sveriges politik

Internationell humanitär rätt och humanitärt arbete

Enligt Sveriges program för arbetet i säkerhetsrådet har Sverige under 2017 använt sin roll i FN:s säkerhetsråd för att driva en politik baserad på folkrätt, mänskliga rättigheter och ett humanitärt perspektiv.⁴¹ Margot Wallström leder även den återupprättade folkrätts- och nedrustningsdelegationen med deltagare från utrikes- och försvarsdepartementet, myndigheter, akademi och civilsamhälle. Delegationen ska stödja regeringen med rekommendationer om bland annat internationell humanitär rätt. Att regeringen värnar om ett brett deltagande från olika samhällsaktörer är viktigt och bra.

I strategin för Sidas humanitära stöd 2017–2020⁴² förväntas myndigheten bland annat bidra till ökad respekt för internationella humanitär rätt. Som ordförande för Call to Action on Protection from Gender Based Violence in Emergencies 2016–2017 arbetade Sverige aktivt för att uppmärksamma könsrelaterat våld i humanitära situationer. Det humanitära perspektivet har varit centralt i Sveriges feministiska utrikespolitik, men Sverige saknar en tydlig hållning för sexuell och reproduktiv hälsa och

rättigheter (SRHR) i det humanitära arbetet. I strategin för Sidas humanitära stöd saknas planer för hur SRHR ska integreras i det humanitära biståndet. Trots att behovet är mycket stort har SRHR länge varit en bortglömd del av det humanitära arbetet.⁴³

Civil-militärt samarbete i sviktande stater

Regeringen har infört ett starkare fokus på sviktande och konfliktdrabbade stater i Sveriges utvecklingssamarbete under 2017⁴⁴, med en förstärkning av Sidas och Folke Bernadotteakademiens arbete med freds- och statsbyggande genom en ny strategi för hållbar fred 2017–2022.⁴⁵ Strategin nämner inte uttryckligen en civil-militär dialog. I sin skrivelse *Sveriges samlade politik för internationell civil och militär krishantering (2016/17:196)*⁴⁶ drar regeringen dock slutsatsen att dialog mellan civila och militära aktörer, med respekt för olika aktörers särskilda uppdrag, bör förbättras.

Skrivelsen betonar även vikten av lärdomar och erfarenheter från Sveriges engagemang i sviktande stater. En av rekommendationerna från utredningen Sverige i Afghanistan 2002–2014 (SOU 2017:16) är att regeringen vid insatser i konfliktsituationer bör fastställa en övergripande strategi och konfliktanalys som omfattar alla delar av det svenska engagemanget.



En av rekommendationerna från utredningen Sverige i Afghanistan 2002–2014 (SOU 2017:16) är att regeringen vid insatser i konfliktsituationer bör fastställa en övergripande strategi och konfliktanalys som omfattar alla delar av det svenska engagemanget.

Utredningen visar att det svenska engagemanget i Afghanistan i praktiken varit splittrat och att beslut som fattades under perioden 2002–2014 inte föregicks av samordning mellan politikområdena. I regeringens proposition från 2017 om Sveriges fortsatta medverkan i Natos insats i Afghanistan saknas, trots denna slutsats, en diskussion om hur den gemensamma analysen av konfliktsituationen kan stärkas för att förbättra samstämmigheten.⁴⁷

Sveriges militära bidrag till FN:s fredsinsatser

Den handlingsplan som tagits fram av Utrikesdepartementet som en del av genomförandet av PGU, understryker att konflikt och avsaknad av säkerhet är ett betydande hinder för hållbar utveckling. Enligt handlingsplanen bedöms FN:s arbete mot detta vara en mycket viktig del av genomförandet.⁴⁸ Att förstärka synergier och samstämmighet mellan civila och militära aktiviteter, och verka för att FN-systemet ska arbeta mer integrerat i konfliktsammanhang, omnämns som mål i handlingsplanen.⁴⁹

I Sveriges prioriteringar för arbetet i FN:s säkerhetsråd 2017–2018 poängteras att såväl militära som civila komponenter är viktiga och ömsesidigt förstärkande i arbetet för fredsbyggande och mänsklig säkerhet.⁵⁰ Liknande formuleringar återfinns i den nationella säkerhetsstrategin från 2017 där det står att Sveriges aktiva deltagande i både militära och civila internationella insatser skapar förutsättningar för hållbar utveckling och långsiktigt fredsbyggande.⁵¹ Ett exempel är Mali där Sverige har både militärt och civilt engagemang: ett underrättelseförband om cirka 250 personer bidrar sedan 2014 till FN-insatsen i landet, Minusma, och Sverige har även ett bilateralt utvecklingssamarbete i Mali sedan slutet på 1990-talet.⁵² Enligt landstrategin för Mali ska synergier mellan alla svenska engagemang i landet tas tillvara, men det är otydligt hur och i vilken utsträckning detta görs i dagsläget.

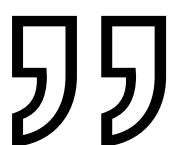
REKOMMENDATIONER

REGERINGEN BÖR:

- Säkerställa att Sveriges nya regelverk om vapenexport implementeras på ett sätt som i praktiken stoppar all vapenexport till diktaturer och andra stater som kränker mänskliga rättigheter samt att bedömningarna görs med ett jämställdhetsperspektiv.
- Säkerställa att Exportkreditnämnden och Svensk Exportkredit gör egna prövningar av alla krigsmaterielaffärer aktuella för krediter eller lån.
- Signera och ratificera FN:s konvention om förbud mot kärnvapen.
- Verka för att EU blir en stark aktör för nedrustning och fredsbyggande i stället för att EU:s resurser används till att stärka vapenindustrin.
- Verka för att integrera SRHR inom humanitära insatser som rör sexuellt och könsrelaterat våld.
- Säkerställa att lärdomar och erfarenheter från Sveriges arbete i sviktande och konfliktdrabbade stater tillvaratas av alla berörda civila och militära aktörer, samt att PGU och Agenda 2030 finns med som utgångspunkt i planering, utformning, genomförande och utvärdering av alla insatser.
- Förbättra kommunikationen mellan civila och militära insatser för att stärka samstämmigheten och undvika negativa effekter för mänskliga rättigheter och hållbar utveckling.
- Se till att Sveriges bidrag till internationella militära insatser huvudsakligen går till FN-ledda insatser.

ANALYSEN BYGGER PÅ:

- CONCORD Sverige, *Hur feministisk är Sveriges utrikespolitik?*, mars 2017.
- Regeringskansliet, Proposition 2017/18:32, *Fortsatt svenskt deltagande i Natos utbildnings- och rådgivningsinsats Resolute Support Mission i Afghanistan*, 2017
- SOU 2017:16, *Sverige i Afghanistan 2002–2014*, 2017
- Utrikesutskottets betänkande 2017/18:UU9, *Skärpt exportkontroll av krigsmateriel*, 2018
- UN Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, 7 juli 2018
- Regeringens skrivelse 2016/17:196, *Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030*, 2016
- Regeringens skrivelse 2017/18:146, *Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030*, 2018



Utmaningarna i arbetet för att nå mål 16 är många och stora. 2016 var elfte året i rad som förtryck ökade i fler länder jämfört med länder där demokratiska framsteg gjordes.



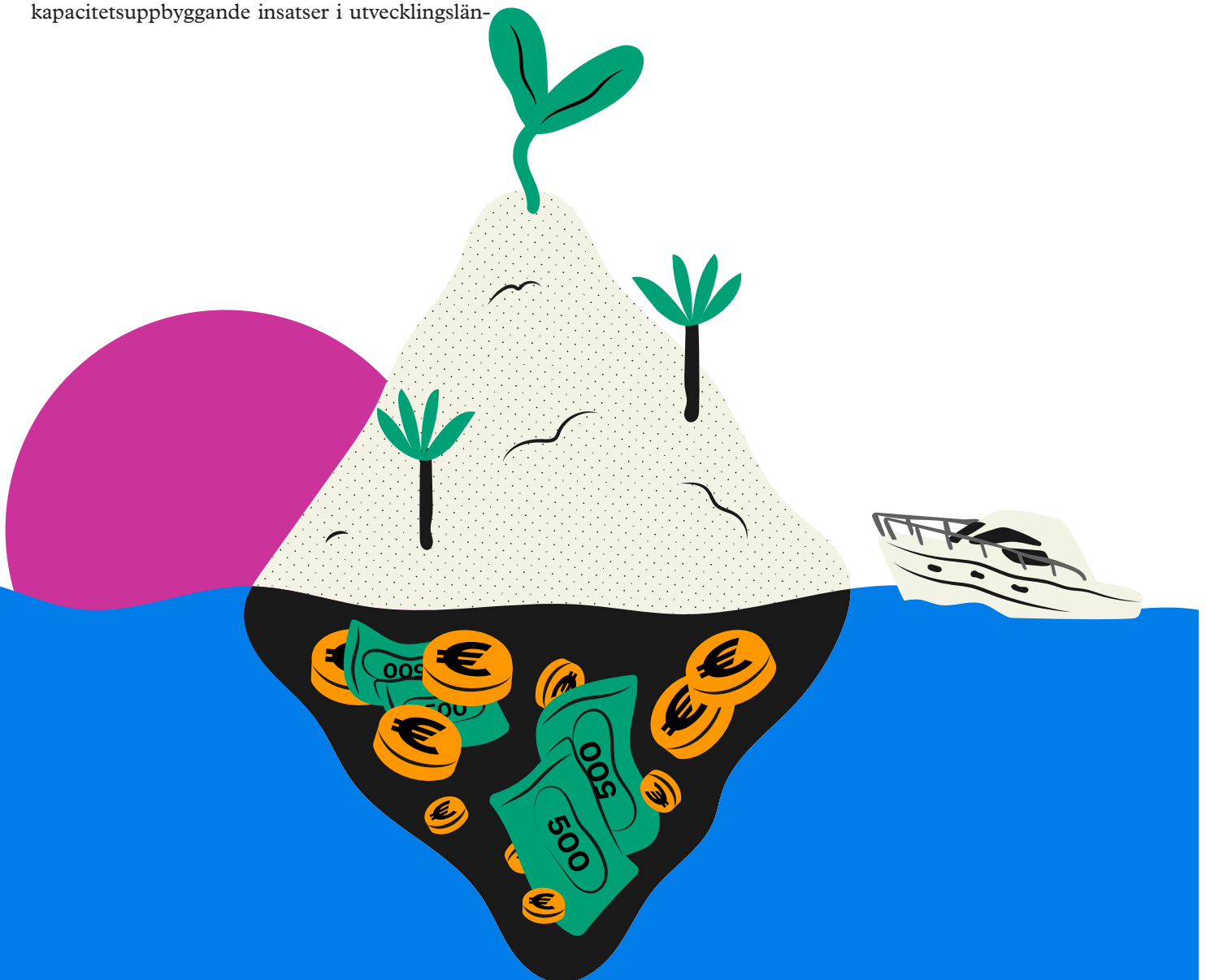
SKATTEFLYKT

Kapitlet är framtaget av Diakonia och Forum Syd.

SAMMANFATTNING

Skatteflykt dränerar länder på resurser som behövs för att säkra långsiktig och hållbar finansiering av utveckling. Ska Globala målen för hållbar utveckling nås krävs det att vi sätter stopp för den globala skatteflykten. Det är positivt att kapital och skatteflykt fortsatt är ett prioriterat område i regeringens arbete med Sveriges politik för global utveckling, PGU. Regeringen har identifierat mål- och intressekonflikter i sina PGU-skrivelser men det finns brister när det gäller att säkerställa att de politiska åtgärderna kring skatteflykt i praktiken utgår från ett rättighets- och fattigdomsperspektiv. Regeringen har valt att prioritera kapacitetsbyggande insatser i utvecklingslän-

der inom skatteområdet vilket är välbehövligt. Men för att motverka skatteflykt krävs flera åtgärder på hemmaplan. I det sammanhanget är det positivt att regeringen infört offentliga register över företags verkliga huvudmän/ägare i Sverige och gett stöd för offentliga ägaregister i EU-förhandlingar. Samtidigt har regeringen motsatt sig offentlig land-för-land-rapportering för multinationella företag. Regeringen har inte heller stöttat låg- och medelinkomstländerns förslag om att skapa ett mellanstatligt skatteorgan under FN. Sveriges skatteavtal med utvecklingsländer begränsar deras beskattningsrätt på ett negativt sätt.



De finansiella resurserna för att uppnå flera av de Globala målen för hållbar utveckling saknas. Samtidigt ser vi en global trend av ökad skatteflykt som framförallt drabbar människor som lever i fattigdom hårdast. Ska de Globala målen nås måste skatteflykten stoppas och pengarna investeras i en långsiktigt hållbar utveckling. Men idag finns brister i Sveriges och flera andra länders politik när det gäller skatteflykt eftersom den inte i tillräcklig utsträckning utgår från ett fattigdoms- och rättighetsperspektiv.

Skatteflykt är ett hinder för utveckling över hela världen, men det drabbar låg- och medelinkomstländer samt människor som lever i fattigdom hårdast. Kvinnor, som utgör merparten av världens fattiga, är därmed särskilt drabbade. Skatteflykten dränerar länderna på hundratals miljarder dollar varje år. Det innebär förlorade skatteintäkter som behövs för att finansiera de Globala målen för hållbar utveckling. Uppskattningsvis saknas 2500 miljarder dollar per år för att finansiera genomförandet av Agenda 2030 i utvecklingsländer.⁵³ Skatteintäkter är avgörande för att skapa långsiktig och hållbar finansiering av utveckling och är en central del av finansieringen av de Globala målen (delmål 17.1). Att avsevärt minska olovliga finansiella flöden är också ett delmål (16.4) i Agenda 2030. Ska målen i Agenda 2030 nås krävs det alltså att vi sätter stopp för den globala skatteflykten.

Skatteflykt möjliggörs av ett hemlighetsmakeri, däribland bristande transparens i företags rapportering och anonyma brevlådeföretag i skatteparadis. Det finns en gråzon mellan vad som är olaglig skatteflykt och det som sker inom lagens ram men som är moraliskt oförsvarbart, till exempel när företag och individer ägnar sig åt aggressiv skatteplanering med syfte att slippa undan skatt. Det saknas tillräckliga resurser i låg- och medelinkomstländer för att bekämpa skatteflykten. Den upptäcks ofta av folkrörelser och visselblåsare som tar en stor risk när de pekar på missförhållanden, och därmed gör sig ovän med mäktiga intressen. Detta är inte hållbart. Här behövs politiska lösningar.

Sveriges regering har som del av sin nystart av PGU uttalat en särskild ambition för området kapital- och skatteflykt, och har även identifierat potentiella mål- och intressekonflikter inom detta område i sina skrivelser kring PGU.⁵⁴

OFFENTLIG LAND-FÖR-LAND-RAPPORTERING FÖR MULTINATIONELLA FÖRETAG



Skatteflykt möjliggörs bland annat av bristande insyn i företagens verksamhet. Det gäller både den skatteflykt som sker illegalt och den som sker inom lagens ramar i form av aggressiv skatteplanering. Att införa offentlig land-för-land-rapportering för multinationella företag i alla sektorer har länge varit ett krav från det civila samhället. Detta har också fått stöd av EU-parlamentet. Det skulle ge insyn i vilka vinster företagen gör och vilka skatter de betalar i varje land de är verksamma i. Detta går inte att se i dagsläget. Sådan rapportering skulle därmed göra det möjligt för medborgare att ställa företag och regeringar till svars när de brister i ansvarstagande.⁵⁵ Offentlig redovisning finns redan inom EU för banksektorn. Land-för-land-rapportering för företag inom alla sektorer ingår även i OECD:s så kallade BEPS-projekt, men informationen är inte offentlig utan delas mellan myndigheter.

Såväl EU-kommissionen som EU-parlamentet har presenterat förslag på offentlig land-för-land-rapportering. Kommissionens förslag har enligt civilsamhället stora brister bland annat då det enbart omfattar rapportering av företagens verksamhet inom EU och ett begränsat antal skatteparadis. EU-parlamentets förslag är mer omfattande eftersom företagen även ska rapportera om sin verksamhet i utvecklingsländer. Det skulle ge medborgare även i dessa länder insyn och möjlighet till ansvarsutkrävande.

Sveriges politik

Sverige har inte gett sitt stöd till förslaget att inom EU införa offentlig land-för-land-rapportering för multinationella företag. PGU-skrivelsen hänvisar till den icke offentliga rapporteringen inom BEPS-projektet och att ”den kan stärka skattemyndigheternas underlag för att identifiera skatteflykt.”⁵⁶ Regeringen har hitintills motsatt sig öppenhet, bland annat med hänvisning till att det kan äventyra utbytet av land-för-land-rapporter som sker mellan skattemyndigheterna inom BEPS.⁵⁷ Inom den pågående EU-processen har Sverige ännu inte tagit ställning till förslaget som EU-kommissionen presenterat. Sverige har inte heller tagit ställning till förslaget att rapportering bör vidgas till att omfatta alla länder där multinationella företag är verksamma.⁵⁸

Det råder även delade meningar om den rättsliga grunden för förslaget. EU-kommissionens bedömning är att land-för-land-rapportering bör behandlas som en redovisningsfråga. Sverige ställer sig inte bakom den bedömningen utan anser att det är en skattefråga och vill därför ändra den rättsliga grunden för förslaget.⁵⁹ En sådan ändring skulle i praktiken innebära att EU-parlamentet, som röstat för offentlig land-för-land-rapportering skulle uteslutas från att delta i ett framtida EU-beslut och att beslutet skulle kräva enhällighet bland EU:s medlemmar. Detta kommer med all sannolikhet leda till ett utfall som inte är så ambitiöst när det gäller att garantera öppenhet.

OFFENTLIGA REGISTER ÖVER FÖRETAGENS EGENTLIGA ÄGARE



Sekretess och anonymitet möjliggör skatteflykt. Därför är transparens ett av de mest verkningsfulla verktygen för att bekämpa den. Raden av dokumentläckor har visat hur anonyma brevlådeföretag och andra juridiska konstruktioner används av privatpersoner och företag för att gömma pengar och därigenom undvika att betala skatt. Offentliga register över verkliga ägare till företag och trustar är en viktig åtgärd för att sätta stopp för strukturer som används för att underlätta penningtvätt, skatteflykt och korruption. Offentlig information gör det möjligt för medborgare och journalister att se vem som är företagets egentliga förmånstagare och vem som i slutändan gynnas.

I maj 2015 enades EU om att alla medlemsländer ska upprätta register över företags verkliga ägare, i det så kallade fjärde anti-penningtvättsdirektivet.⁶⁰ Tillgången till informationen i ägarregistren var begränsad till dem som kan uppvisa ett ”legitimt intresse”. Kort efter att Panamadokumentens avslöjanden skapat rubriker världen över föreslog EU-kommissionen offentliga ägarregister. Därefter tog det mer än 18 månader för EU:s medlemsländer att enas i förhandlingarna om förslaget, som antogs i december 2017.⁶¹

Sveriges politik

Sverige har fattat beslut om att införa offentliga register över företagets verkliga ägare, så kallade förmånstagare (gäller personer samt trustar och liknande juridiska konstruktioner) på nationell nivå.⁶² En webbplats för denna typ av register har satts upp på Bolagsverket där informationen kommer att vara tillgänglig för allmänheten.⁶³ Sverige gav även stöd för offentliga register under förhandlingarna om EU:s penningtvättsdirektiv. Som svar på en fråga i riksdagen sa finansmarknads- och konsumentminister Per Bolund att regeringen stödjer EU-kommissionens förslag om att göra register offentliga och tillgängliga, och att regeringen ser det som en möjlighet att alla EU-stater ska offentliggöra sina register.⁶⁴



SKATTEAVTAL MED UTVECKLINGSLÄNDER

Skatteavtal sluts mellan länder med syfte att undvika dubbelbeskattning för företag som är verksamma i mer än ett land. I praktiken har dock avtalen resulterat i begränsningar av utvecklingsländers möjligheter att beskatta multinationella företag, och i skattefördelar för företagen. Civilsamhällsorganisationer har pekat på problemen med avtalen och att de bör utvärderas och omförhandlas när de begränsar utvecklingsländers rätt till beskattning.⁶⁵

Sveriges politik

Sverige har 42 skatteavtal med utvecklingsländer. Avtalen minskar i snitt källskatten i dessa länder med 3.76 procentenheter, vilket är mer än genomsnittet för länderna som granskats i en rapport av ActionAid. Fyra av skatteavtalen har klassats som ”extra restriktiva”.⁶⁶

Svenska civilsamhällsorganisationer har framfört att Sverige bör utvärdera hur skatteavtalen påverkar utvecklingsländerna för att se om de rimmar med målsättningarna i Sveriges politik för global utveckling (PGU) om att all politik ska utgå från ett fattigheds- och rättighetsperspektiv.⁶⁷ Inga konsekvensanalyser har ännu gjorts, och Sverige har inga planer på att se över skatteavtalen, enligt Finansdepartementet.⁶⁸ Problematiken kring skatteavtal nämns inte i regeringens PGU-skrivelse.



Svenska civilsamhällsorganisationer har framfört att Sverige bör utvärdera hur skatteavtalen påverkar utvecklingsländerna för att se om de rimmar med målsättningarna i Sveriges politik för global utveckling (PGU) om att all politik ska utgå från ett fattigheds- och rättighetsperspektiv.

MELLANSTATLIGT FN-ORGAN FÖR ATT DISKUTERA SKATTEFRÅGOR



Att säkra stärkt representation och en röst till utvecklingsländer i beslutsfattandet i internationella ekonomiska och finansiella institutioner är ett delmål, 10.6, i Agenda 2030. En stor del av det internationella arbetet mot skatteflykt sker inom OECD. Här finns inte utvecklingsländerna representerade. Det innebär att åtgärder för att bekämpa den globala skatteflykten framförallt har tagits fram i forum där utvecklingsländer haft en begränsad möjlighet att delta i utformandet av agendan. Utvecklingsländer och civilsamhällsorganisationer har därför vid flera tillfällen framfört behovet av ett mellanstatligt organ inom ramen för FN där alla länder kan delta på lika villkor i diskussionerna om internationella skatteregler.⁶⁹ Förslaget fördes fram av G77-länderna inför FN:s konferens om utvecklingsfinansiering i Addis Abeba 2015 men fick inte stöd av EU-länderna.

Sveriges politik

Sverige har inte gett sitt stöd till förslaget om ett mellanstatligt organ inom ramen för FN. Istället arbetar regeringen för att utvecklingsländer ska kunna delta i genomförandet av BEPS-projektet på samma villkor som OECD-länderna och för att fler utvecklingsländer ska ansluta sig till arbetet i det ”globala forumet för transparens och utbyte av information i skattefrågor”.⁷⁰ Men både BEPS-projektet och det globala forumet är framtagna inom ramen för OECD och när åtgärderna förhandlades fram utslöts över hundra utvecklingsländer från att delta. Flera av de frågor som är prioriterade för utvecklingsländerna på skatteområdet ingår inte heller i OECD:s åtgärdsprogram. Regeringen har sagt att de anser

det viktigt att Sverige verkar för att länder med svagare röster inkluderas och att deras intressen tillgodoses i de internationella processerna om kapital- och skatteflykt. Samtidigt kvarstår behovet av ett forum där⁷¹ alla länder kan delta på lika villkor i diskussion om internationella skatteregler, något som G77-länderna gett uttryck för.

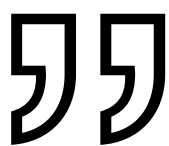
REKOMMENDATIONER

REGERINGEN BÖR:

- Arbeta för införandet av offentlig land-för-land-rapportering för alla multinationella företag med verksamhet inom EU. Rapporteringen bör gälla för företagens verksamhet i alla länder så att även medborgare i utvecklingsländer kan ta del av informationen.
- Arbeta för att upprätta ett mellanstatligt skatteorgan inom ramen för FN, där låg- och medelinkomstländer kan delta på lika villkor i diskussioner om skattesamarbete och åtgärder mot skatteflykt.
- Genomföra konsekvensanalyser av sin nationella skattepolitik, inklusive sina skatteavtal med utvecklingsländer, samt olika skatteincitament för multinationella företag (utifrån ett rättighets- och fattigdomsperspektiv). De policyer som har en negativ påverkan på utvecklingsländer bör reformeras eller tas bort.

ANALYSEN BYGGER PÅ:

- Regeringens skrivelse, 2017/18:146, *Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030*, 2018
- Regeringens skrivelse 2015/2016:182, *Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030*, 2016
- *Regeringskansliet, Finansdepartementet, Arbetet mot skatteflykt, skatteundandragande och penningtvätt*, 28 april 2016
- Riksdagen, svar på skriftlig fråga
- Riksdagen, Finansutskottets betänkande 2016/17:FIU32, Ytterligare åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, beslutat den 20 juni 2017
- Enkät svar från Finansdepartementet till Eurodad, 18 september 2017
- Regeringskansliet, Justitiedepartementet, Faktapromemoria 2015/16:FPM81, Direktiv om öppen land-förland-rapportering av skatt, 2016
- Per Bolund, Finansmarknads- och konsumentminister, Penningtvättsdirektivet och offentliga register, Svar på skriftlig fråga, 24 maj 2017
- Bolagsverkets hemsida, Sök verklig huvudman, 1 februari 2018
- ActionAid, *Mistreated, The tax treaties that are depriving the world's poorest countries of vital revenue*, februari 2016



Uppskattningsvis saknas 2500 miljarder dollar per år för att finansiera genomförandet av Agenda 2030 i utvecklingsländer. Skatteintäkter är avgörande för att skapa långsiktig och hållbar finansiering av utveckling.

MIGRATION

Kapitlet är framtaget av Caritas Sverige, Erikshjälpen, Individuell människohjälp, Läkare i Världen, Rädda Barnen, Sveriges kristna råd, Svenska kyrkans internationella arbete och Union to Union.

SAMMANFATTNING

Idag befinner sig över 65 miljoner människor på flykt från förtryck, förföljelse, väpnad konflikt och könsrelaterat våld världen över. Bristen på säkra och lagliga vägar för flyende gör att människor blir kvar i krigs- och konfliktområden eller tvingas riskera sina liv i händerna på människosmugglare. Även för människor som tvingas lämna sina hemländer på grund av att de inte kan försörja sig är bristen på säkra och lagliga vägar stor. Istället för att underlätta för dessa människor att tillgodose sig möjligheten att söka internationellt skydd eller att ta sig till ett annat land för att ta anställning, har Sverige och hela EU fört en politik under de sista åren som försvårar situatio-

nen för flyktingar och migranter avsevärt. För att uppnå målen i Agenda 2030 och för att leva upp till våra åtaganden inom Sveriges politik för global utveckling (PGU) måste Sverige snart återgå till sin ordinarie, mer humana asyllagstiftning och säkerställa att EU:s gemensamma asyregelverk inte försvagar asylrätten eller bryter mot internationella konventioner eller de mänskliga rättigheterna. Sverige måste även driva på för fler säkra och lagliga vägar och migranternas mänskliga rättigheter inom FN:s globala migrations- och flyktingramverk, samt arbeta för en högre efterlevnad av flera av ILO:s nyckelkonventioner för migranternas rättigheter på arbetsmarknaden.



VÄLKOMMEN

Migration har blivit en allt viktigare fråga inom såväl den svenska som EU-politiken och under de senaste två åren har lagändringar och politiska beslut fattats både i Sverige och på EU-nivå som har försämrat flyktingars och migranternas rättigheter. Sverige och EU måste styra om sin politik under kommande år för att säkerställa att vi bidrar till våra åtaganden i Agenda 2030. I delmål 10.7 i Agenda 2030, som handlar om möjligheten till lagliga vägar, åtar sig Sverige att ”underlätta en ordnad, säker, reglerad och ansvarsfull migration och rörlighet av personer, inklusive genom planerad och väl fungerande migrationspolitik.” Genom delmål 8.8, som handlar om migranternas rättigheter på arbetsmarknaden, åtar sig Sverige att ”skydda arbetstagarnas rättigheter och främja en trygg och säker arbetsmiljö för alla arbetstagare, inklusive arbetskraftsinvandrare, i synnerhet kvinnliga migranter, och människor i otrygga anställningar.”

Att migranter bidrar till positiv ekonomisk, social och kunskapsutveckling är ett välkänt faktum som tyvärr har fått allt mindre utrymme i den politiska diskursen både i Sverige och internationellt under de senaste två åren. I Agenda 2030 står det dock tydligt skrivet att ”Vi erkänner migranternas positiva bidrag till inkluderande tillväxt och hållbar utveckling.” (art. 29). I samma stycke står det även att ”Vi kommer att samarbeta internationellt för att säkerställa en säker, ordnad och reglerad migration med full respekt för mänskliga rättigheter och en human behandling av migranter oberoende av migrationsstatus, flyktingar och fördrivna personer.” Dessa två skrivningar som lyfter vikten av migranternas positiva bidrag till utveckling och vikten av att respektera mänskliga rättigheter i arbetet med migration är helt i linje med PGU och är av stor vikt när vi följer upp Sveriges egna politik och politiska agerande i EU-sammanhang och FN-sammanhang på migrationsområdet. Utöver skrivelserna i deklARATIONEN har Agenda 2030 även flera delmål (10.7, 10.c och 8.8) med särskilt fokus på migranternas rättigheter och arbetet med migration, vilket har bäring både för människor som lever på flykt och för arbetskraftsmigranter. Delmål 10.c, som handlar om att minska transaktionskostnader för remitteringar togs upp i 2016 års Barometerrapport. Sedan dess har inga större förändringar skett i Sveriges förda politik och därför väljer vi att inte rapportera om detta delmål i årets upplaga.

LAGLIGA VÄGAR



Idag befinner sig över 65 miljoner människor på flykt från förtryck, förföljelse, väpnade konflikter och sexuellt och könsrelaterat våld världen över. De flesta av dem lever som internflyktingar, medan strax över 20 miljoner lever på flykt utanför sina hemländer, varav de flesta befinner sig i närområden till konflikter.⁷² Enligt FN:s allmänna förklaring artikel 14 har alla människor rätt att söka och åtnjuta asyl från förföljelse i ett annat land.⁷³ Artikel 14 återspeglas i internationella konventioner och överenskommelser och även i EU:s fördrag. Trots dessa rättigheter gör strikta visumkrav det mycket svårt för människor att ta sig till ett annat land för att söka skydd via säkra och lagliga vägar. Det innebär att de flesta människor som lever i krigs- och konfliktdrabbade områden och andra riskfyllda situationer tvingas leva kvar i området eller riskera sina liv i händerna på människosmugglare för att ta sig till ett säkert land där de kan söka skydd. Mellan 2016 och 2017 miste minst 8000 människor sina liv i Medelhavet när de försökt att ta sig till Europa för att söka skydd eller trygghet.⁷⁴

Kvinnor och barn, och i synnerhet flickor, som lever på flykt är många gånger särskilt utsatta. En rapport från WHO visar att cirka 70 procent av alla kvinnor som flyr till Europa upplever sexuellt våld någonstans på sin väg mot målet.⁷⁵ Andra rapporter visar att flickor som blir kvar i flyktingläger nära konfliktområden löper ökad risk att tvingas in i barnäktenskap som en lösning på en desperat situation.

Barnäktenskap hos syriska flyktingar uppskattas nu vara dubbelt så vanligt som före kriget och en studie ifrån flyktingläger i Libanon visar att nästan var fjärde syrisk flicka mellan 15 och 17 år är gift.⁷⁶ Många syriska flickor som lever på flykt gifts även bort i skenäktenskap, ibland så korta som 24 timmar, för att utnyttjas sexuellt.⁷⁷ Barn som är på flykt och reser ensamma, utan vårdnadshavare, är än mer utsatta och har rätt till särskilt skydd. Barn har också rätt till långsiktigt hållbara lösningar, antingen i destinationslandet, eller i ursprungslandet eller i ett tredje land. Men i Europa och Sverige ser vi färre och färre långsiktiga lösningar tillgängliga för barn. I Sverige ska principen om barnets bästa, i enlighet med Barnkonventionen och även EU-stadgan, vara vägledande i alla politiska beslut. Just nu ser vi hur hänvisningar till barnets bästa används för att driva igenom en restriktiv politik snarare än att förbättra för barn på flykt.

Sveriges politik

Familjeåterförening har under många års tid utgjort den främsta möjligheten för människor på flykt att ta sig till Sverige genom en säker och laglig väg och framförallt möjliggjort för kvinnor och barn att lämna konfliktområden. När Sveriges riksdag antog den tillfälliga asyllagstiftningen⁷⁸ i juli 2016, togs möjligheten till familjeåterförening i princip bort för alla som beviljas asyl under kategorin alternativt skyddsbehövande, vilket utgjorde nästan 70 procent av alla som beviljades asyl i Sverige under 2016.⁷⁹ Lagen antogs utan någon barnkonsekvensanalys, trots att restriktionerna av familjeåterföreningen skulle få uppenbart stora konsekvenser för just barn. Innan lagen antogs lade dock flera tunga remissinstanser fram kraftfulla invändningar mot lagen som pekade på att lagen splittrar familjer i strid med bland annat FN:s Barnkonvention⁸⁰ och Europakonventionen om mänskliga rättigheter. Dessutom varnade remissvaren för att lagen låser fast kvinnor, äldre och barn som internflyktingar i krigshärjade länder, och tvingar fler sårbara personer att göra den riskfyllda resan till Europa.



När Sveriges riksdag antog den tillfälliga asyllagstiftningen i juli 2016, togs möjligheten till familjeåterförening i princip bort för alla som beviljas asyl under kategorin alternativt skyddsbehövande, vilket utgjorde nästan 70 procent av alla som beviljades asyl i Sverige under 2016.

För den lilla andel som fortfarande kan ansöka om familjeåterförening är det svårt att ta sig till en svensk ambassad för att göra ansökan, eftersom de oftast sitter fast i konfliktområden med stängda gränser. Därutöver finns det begränsningar på vilken ambassad en person med ett visst medborgarskap kan vända sig till och dessutom är kötiderna för att få intervjuas på en ambassad mycket långa, ibland mer än ett år.

Utöver familjeåterförening är möjligheten att bli vidarebosatt som kvotflykting det enda sättet för människor i behov av internationellt skydd att få komma till Sverige via en säker och laglig väg. Under de fem senaste åren, 2013–2017, har 12 773 människor kommit till Sverige den vägen.⁸¹ På hösten 2015 beslutade Sveriges regering att öka antalet kvotflyktingar till 5000 personer per år senast 2018. Detta var ett välkommet och välbehövligt beslut, men antalet kvotflyktingar skulle behöva öka markant både i Sverige och inom hela EU som ett komplement till andra sätt att söka asyl.

Under 2016 och 2017 har stora förändringar även skett inom EU:s gemensamma migrationspolitik. EU har påbörjat en revidering av sitt gemensamma asylsystem (CEAS), vilket innefattar en översyn av flera direktiv och förordningar som ligger till grund för de gemensamma asyreglerna i unionen. CEAS förväntas antas under 2018, men flera av EU-kommissionens förslag riskerar att ge flyktingar

och skyddsbehövande kraftigt försämrade rättigheter och skydd. Vissa av förslagen bryter till och med mot FN:s flyktingkonvention, Europakonventionen och andra internationella konventioner. I förhandlingarna om CEAS har Sverige lyft vikten av att det nya regelverket inte ska strida mot internationella konventioner, men regeringen har inte ställt det som ett ultimatum för att ställa sig bakom regelverket.

Under samma tidsperiod har EU satt igång flera stora migrationssamarbeten med länder utanför unionen, i syfte att stävja irreguljär migration och som till största del bekostas av biståndsmedel. EU har i och med den tydliga målsättningen att förhindra irreguljär migration med hjälp av utvecklingssamarbetet förändrat sin syn på begreppet ”migration och utveckling” som tidigare har fokuserat på migrationens positiva utvecklingseffekter för att uppfylla målen i Agenda 2030, genom att till exempel sänka kostnader för remitteringar, arbeta med cirkulär migration och stärka diasporagrupper. Vissa av EU:s nya migrationssamarbeten bidrar dessutom till kränkningar av mänskliga rättigheter.⁸² Sverige har valt att ställa sig bakom EU:s externa migrationssamarbeten.

Under 2016–2017 har Sverige också engagerat sig i FN processerna för framtagandet av ett globalt ramverk för flyktingar och ett globalt migrationsramverk. I båda dessa processer har Sverige lyft flera viktiga aspekter, inklusive vikten av att skydda migranternas mänskliga rättigheter och att underlätta säker och reglerad rörlighet av migrantarbetare. I FN-förhandlingarna har Sveriges prioriteringar dock inte framkommit, eftersom Sverige ställt sig bakom EU-gruppens position som framförallt fokuserat på EU:s vilja att begränsa migrationen till unionen. Förhandlingarna kommer att avslutas under hösten 2018.

MIGRANTERS STÄLLNING PÅ ARBETSMARKNADEN



Antalet migrantarbetare ökar i världen och FN:s Internationella arbetsorganisation ILO beräknar att mer än 150 miljoner människor idag kan räknas till denna kategori.⁸³ Detta samtidigt som de osäkra arbetsvillkoren breder ut sig. I flera länder nekas migranter rätten till organisering. De blir ofta exploaterade och är särskilt utsatta för diskriminering och farliga arbetsförhållanden. Detta gäller framförallt migrerande kvinnor och migrantarbetare inom informell ekonomi, exempelvis inom hushållsarbete. I den informella ekonomin saknas en formaliserad relation till arbetsgivaren vilket innebär att de inte omfattas av arbetslagstiftning och har mycket begränsade möjligheter att kräva sina rättigheter, såsom rätten till kollektiv förhandling och social dialog.

ILO:s-konvention 143, som Sverige ratificerat, slår fast att samtliga arbetstagare har grundläggande rättigheter oavsett migrationsstatus. Skyddet av migranternas rättigheter som arbetstagare omfattas även av mål 8 i Agenda 2030 där delmål 8.8 särskilt lyfter fram skyddet för migrerande kvinnor och människor i otrygga anställningar.

EU-kommissionen har tagit initiativ till att se över reglerna för laglig migration till EU, och håller just nu på att slutföra ett ”konditionstest” (REFIT - Legal Migration Fitness Check).⁸⁴ Det handlar om en rad lagar och regler, bland annat EU:s blåkortsdirektiv för högkvalificerad arbetskraftsinvandring, men också direktiv som rör invandring av familjemedlemmar, säsongarbetare, studenter och forskare. Processen har hamnat i skymundan av frågor som rör asylinvandring och irreguljär migration till EU. Det är problematiskt att icke-högkvalificerade arbetskraftsmigranter enbart kan arbeta inom EU som tidsbegränsad säsongarbetskraft, och att de därmed inte kan få permanent uppehållstillstånd i EU. Sverige bör driva på för att översynen av regelverket för laglig migration ska resultera i fler säkra och lagliga vägar för all typ av arbetskraftsinvandring, till exempel genom att komplettera Blåkortet med ett Yrkeskort (skills card).

Sveriges politik

Under 2017 ratificerade Sverige ILO:s protokoll till konvention nr 29, mot tvångs- och straffarbete. Denna konkreta åtgärd innebär ett förbättrat skydd för dem som tvingas arbeta utanför den etablerade arbetsmarknaden och riskerar att utnyttjas och tvingas utföra arbete mot sin vilja, vilket inte minst omfattar migrantarbetare. Att den svenska regeringen nu ratificerat denna konvention är därför ett mycket positivt steg för att stärka utsatta grupper på arbetsmarknaden samtidigt som det sänder betydelsefulla internationella signaler kring Sveriges syn på arbetsvillkor. Konventionen uppmanar dock ILO:s medlemsstater att i samråd med arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer, upprätta en nationell strategi och handlingsplan för ett effektivt och bestående bekämpande av tvångsarbete. Den svenska regeringen har fortfarande inte meddelat att en strategi ska utarbetas tillsammans med dessa aktörer.

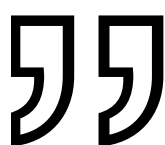
Regeringen har inte ratificerat ILO:s konvention 189, om anständiga arbetsvillkor för hushållsarbetare. Detta trots att ett sådant handlande skulle förbättra villkoren för världens hushållsarbetare, där inte minst migrerande kvinnor utgör en stor grupp. Det skulle också ge skydd och bidra till att ge fundamentala rättigheter i arbetslivet för miljontals arbetstagare som riskerar att utsättas för övergrepp och saknar möjlighet att påverka sin arbetssituation.⁸⁵ Inte heller har Sverige antagit ILO:s rekommendation 205, som bland annat syftar till att stärka flyktingars och migranternas grundläggande rättigheter i arbetslivet.

REKOMMENDATIONER

REGERINGEN BÖR:

- Upphäva den tillfälliga asyllagstiftningen snarast möjligt och återgå till en migrations- och flyktingpolitik som gör permanenta uppehållstillstånd och familjeåterförening till regel, samt öka tillgången till ambassader för dem som söker uppehållstillstånd på grund av anknytning, oavsett medborgarskap.
- Utöka det svenska kvotflyktingssystemet ytterligare för att kunna ta emot fler skyddsbehövande genom vidarebosättning och arbeta för möjligheten att utfärda humanitära visum för asyländamål både inom EU och i Sverige för att underlätta för människor att få en säker flyktväg.
- Arbeta för att EU antar ett gemensamt asylsystem som inte försvagar asylrätten, inte bryter mot internationella konventioner eller de mänskliga rättigheterna och inte omöjliggör för Sverige att återgå till sin ordinarie mer humana asyllagstiftning.
- Arbeta för att EU avslutar alla externa migrationssamarbeten som riskerar att bidra till kränkningar av mänskliga rättigheter.
- Arbeta för att FN:s globala ramverk för flyktingar och globala ramverk för migranter fokuserar på att skapa fler säkra och lagliga vägar och att upprätthålla migranternas mänskliga rättigheter med särskild fokus på kvinnors utsatta situation och på skyddsmekanismer i förhållande till barn.
- Ta initiativ till att i samråd med arbetsmarknadens parter upprätta en nationell strategi och handlingsplan kring hur ställda krav inom ILO:s protokoll till konvention 29, mot tvångs- och straffarbete, ska säkerställas.

- Anta ILO:s rekommendation 205, för att främja flyktingars grundläggande rättigheter i arbetslivet och ratificera ILO:s konvention 189, om anständiga arbetsvillkor för hushållsarbetare, en sektor där många migrerande kvinnor omfattas. Detta för att stärka deras i många fall utsatta situation och tydligt visa att Sverige vill bidra till goda arbetsvillkor och välreglerade arbetsmarknader globalt.



I Sverige ska principen om barnets bästa, i enlighet med Barnkonventionen och även EU-stadgan, vara vägledande i alla politiska beslut. Just nu ser vi hur hänvisningar till barnets bästa används för att driva igenom en restriktiv politik snarare än att förbättra för barn på flykt.

ANALYSEN BYGGER PÅ:

- UNHRC, *Figures at a glance*, 2018
- IOM, *Tracking migrants deaths and disappearance*, 2018
- Lag om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige, 2016
- Migrationsverket, Statistisk och översikt från tidigare år, 2018.
- ILO, *Global estimates on migrant workers*, 2015
- European Commission, *Fitness check on legal migration*, 2016

JORDBRUK, LIVS- MEDELSSYSTEM OCH HANDEL

Kapitlet är framtaget av Afrikagrupperna, FIAN Sverige, Latinamerikagrupperna och Naturskyddsföreningen.

SAMMANFATTNING

Dagens produktion och distribution av livsmedel är på flera sätt ohållbar. Både nationell och internationell politik har lett till ett globalt livsmedelssystem som gynnar storskaliga industriella jordbruk på bekostnad av bönder med småskaliga jordbruk. Det gör att tillgång till och kontroll över mark, utsäde och andra insatsvaror till jordbruket koncentreras till ett fåtal transnationella företag som får stort inflytande och makt genom hela livsmedelssystemet. Flera bilaterala och regionala handelsavtal har visat sig påverka livsmedelsproduktion och distribution på ett sätt som fått negativa konsekvenser ur ett fattigdoms-

och rättighetsperspektiv eftersom de bidragit till försämrade levnadsförhållanden för människor som försörjer sig på småskaligt jordbruk. Sverige driver en politik inom utvecklingsarbetet och jordbruks- och handelspolitiken som inte har en konsekvent rättighets- och maktanalys. Sverige behöver göra mer för att stödja initiativ som gynnar rätten till mark och en agroekologisk produktion. Sverige behöver även aktivt arbeta för att svensk och europeisk handels- och jordbrukspolitik tillsammans med utvecklingsarbetet strävar mot samma håll och stärker varandra utifrån ett rättighetsperspektiv.



Mat är en mänsklig rättighet och en hållbar produktion är nära sammankopplad med mänskliga rättigheter. Därför kan inte jordbruksprodukter behandlas som vilken handelsvara som helst utan hänsyn måste tas till människor som lever i fattigdom och utsatthet. Flera av de Globala målen för hållbar utveckling har en nära koppling till rätten till mark, jordbruk, naturresurser, distributionssystem för livsmedel och handelsavtal - särskilt det Globala målet 2 Ingen hunger, mål 5 Jämställdhet, mål 12 Hållbar konsumtion och produktion och mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

Bönder med småskaliga jordbruk producerar 70 procent av maten globalt sett och deras produktion är nära sammankopplad med att få sina ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter tillgodosedda. Istället för att sätta stödja storskaliga konventionella metoder behöver mer göras för att stödja initiativ som gynnar rätten till mark och en agroekologisk produktion. Med agroekologi menas ett multifunktionellt ekologiskt jordbruk där varierade växtföljder och trädjordbruk medför att jorden blir bördigare och vattenanvändningen effektivare samt att den biologiska mångfalden ökar. Ett agroekologiskt jordbruk utgår från lokala förutsättningar och är inte beroende av handelsgödsel och kemiska bekämpningsmedel.

Storskaliga konventionella metoder riskerar även förstöra den biologiska mångfalden, medan en förändrad politik kan bidra till att minska klimatpåverkan av jordbruket och göra det mer motståndskraftigt mot klimatförändringar. Sverige påverkar det globala livsmedelssystemet framförallt genom handel, investerings och jordbrukspolitiken och genom det internationella utvecklingssamarbetet.

HÅLLBART JORDBRUK OCH RÄTTEN TILL MARK



För småbrukare är tillgången och rätten till mark avgörande. Den rådande nyliberala marknadspolitiken har gjort mark till en global handelsvara och den globala problematiken med så kallad land grabbing⁸⁶ är sedan länge känd. Denna situation tenderar idag att förvärras av ökat intresse från finanssektorn och internationella investerare för investeringar i mark.⁸⁷ Effekterna är tydligast i det globala Syd, men sker globalt. Det storskaliga industrijordbruket och gruvsektorns expansion har lett till ökande hot och mord på miljö- och människorättsförsvarare. Jobb och tillväxt sätts mot miljö och mänskliga rättigheter. Urfolk och kvinnliga småbrukare är särskilt utsatta när tillgången och rätten till mark hotas.⁸⁸

Både innan och efter antagandet av Agenda 2030 med dess Globala mål 2, att helt utrota hunger, har olika FN-rapporter upprepat samma budskap: att ett småskaligt och ekologiskt jordbruk måste ges möjligheter och stöd att utvecklas, både i låg- och höginkomstländer. 2017 kom ännu en rapport som beskriver hur dagens kemikalietyngda konventionella jordbruk är sammankopplat med brott mot mänskliga rättigheter och miljöförstöring. Dock är dessa samband och konsekvenser inte tillräckligt kartlagda, vilket i sig är ett problem och tenderar att förstärka marginalisering av redan utsatta grupper.⁸⁹ Ett exempel är Brasilien, där utbredningen av användning av kemiska bekämpningsmedel leder till svåra konsekvenser för både människor och miljö.⁹⁰ Sverige importerar både insatsvaror till svenska jordbruket och livsmedel från Brasilien.

Satsningar på en grön revolution i Afrika (AGRA) bygger på satsningar på ett högeffektivt jordbruk som till stor del är beroende av konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel. I AGRA-planen för Moçambique är ett av målen att mellan 2017-2021 gå från dagens fyra procent av bönderna använder certifierade frön, konstgödsel och andra insatsvaror till 41 procent. Ett annat mål är att användandet av konstgödsel ska öka från 5 kg per hektar 2017 till 25 kg per hektar 2021.⁹¹ Genom offentlig-privat sam-

verkan, så kallad Public Private Partnerships som New Alliance for Food Security and Nutrition, har påtryckningar skett för att förändra afrikanska länders mark och utsädeslagar för att gynna utländska investeringar.⁹² De nya utsädeslagarna bygger på konventionen om växtförädlarrätt UPOV 91 och gör det olagligt att handla med andra fröer än de som är certifierade. Samtidigt införs program med subventioner för användandet av hybridutsäde som gör bönder beroende av att köpa utsäde, konstgödsel och bekämpningsmedel från de stora kemi- och utsädesföretagen.⁹³ Detta sammantaget underminerar småbrukares rätt till sin mark och eget utsäde. Denna typ av krav har visat sig skapa stora problem för småskaliga producenter, där en majoritet är kvinnor, och leder till att de hamnar i beroendeställning till kommersiella utsädesföretag.⁹⁴

Sveriges politik

Sverige driver en politik inom utvecklingssamarbete och jordbruks- och handelspolitiken som inte har en konsekvent rättighets- och maktanalys. Sverige stödjer via utvecklingssamarbetet småskaliga producenters utvecklande av agroekologiska metoder, främst via civilsamhällesorganisationer, men samtidigt var Sverige en av de stora förespråkarna för den gröna revolutionen i Afrika (AGRA) år 2010⁹⁵ och stödjer den fortfarande, exempelvis i Moçambique. Andra Public Private Partnerships som New Alliance for Food Security and Nutrition stöds genom EU.

Sverige ger kärnstöd till FAO för uppfyllande av mål som ska bidra till matsäkerhet och ökad produktivitet, men har i dagsläget inte möjlighet att redovisa hur detta stöd tydligt bidrar eller motverkar ett rättighets och fattigdomsperspektiv. För att försäkra sig om samstämmighet i utfallet av detta stöd bör Sverige därför fortlöpande följa upp stödet till FAO så att det främjar en jordbruksutveckling med agroekologisk inriktning.

Sverige stödjer FAO:s arbete med de frivilliga riktlinjerna för ansvarsfull förvaltning av mark, fiske och skog, och har utökat arbetet med markrättigheter, bland annat genom att bidra till skapandet av International Tenure Facility. Sverige stödjer däremot inte arbetet som pågår i FN med framtagandet av en deklaration om småbrukares rättigheter. Sverige bör stödja arbetet med att ta fram denna deklaration eftersom den skulle vara ett viktigt verktyg bland annat för att säkra tillgång till mark för just den grupp som är mest utsatt utifrån ett fattigdoms- och rättighetsperspektiv.⁹⁶

Samtidigt som implementering av FAO:s frivilliga riktlinjer stöds i låg- och medelinkomstländer har regeringen föreslagit en förändring av jordförvärvslagen i Sverige, som skulle göra det möjligt för investerare att spekulera i svensk mark. En sådan lagändring riskerar att underminera ett tydligt rättighets- och hållbarhetsperspektiv i genomförandet av Agenda 2030 eftersom den följer samma logik som skapat det ohållbara konventionella industrijordbruket.

I Sveriges livsmedelsstrategi från 2017 uttrycks att, i enlighet med Globala målen för hållbar utveckling, regeringen ska satsa på ekologiskt jordbruk och att det ska göras på ett sätt så att låg- och medelinkomstländer inte missgynnas. Möjligheten till utveckling för småbrukare som lever i fattigdom begränsas dock i förslaget till EU:s nya förordning för ekologisk odling, som börjar gälla 2021.⁹⁷ I den nya EU-förordningen för ekologisk produktion finns nya importbestämmelser som innebär strängare krav på länder utanför Europa för att få sälja ekologisk mat till länder inom EU. I regeringens PGU-skrivelse 2018 uppmärksammas att EU:s politik i vissa fall försvårar för bönder i låg- och medelinkomstländer. Vi välkomnar att regeringen tänker verka för en förändring av EU:s gemensamma

jordbrukspolitik för att stärka samstämmigheten mellan olika politikområden. Dock är det viktigt att den marknadsorientering som regeringen talar om ses som ett medel och inte som ett mål och att det är rättighets- och fattigdomsperspektivet som står i centrum för reformeringsarbetet.⁹⁸

Regeringen understryker målet med att minska den svenska konsumtionens negativa klimatpåverkan och identifierar användandet av kemikalier som en viktig fråga att ta sig an eftersom den är

kopplad till såväl klimat som hälsa, fattigdomsbekämpning och vattenkvalitet. Sverige har ambitionen att driva på för ett ambitiös internationellt ramverk för kemikalier och avfall men i skrivelsen saknas analys och förslag som identifierar hur Sveriges handelspolitik och utvecklingssamarbete kan och bör förändras för att inte bidra till ökad kemikalieanvändande inom det globaliserade livsmedelssystemet.⁹⁹



Vi välkomnar att regeringen tänker verka för en förändring av EU:s gemensamma jordbrukspolitik för att stärka samstämmigheten mellan olika politikområden. Dock är det viktigt att den marknadsorientering som regeringen talar om ses som ett medel och inte som ett mål och att det är rättighets- och fattigdomsperspektivet som står i centrum för reformeringsarbetet.

LIVSMEDELSTRYGGHET OCH HANDELSAVTAL



Idag pågår förhandlingar mellan tullunionen Mercosur och EU om ett handelsavtal där EU-kommissionen föreslår att anslutning till konventionen om växtförädlarrätt UPOV 91 ska inkluderas. Detta sker trots att många från civilsamhälle och akademi visar att konventionen orsakar stora problem för det småskaliga jordbruket vilket starkt kritiserats i EU:s handelsavtal med andra länder, exempelvis Colombia och Peru.¹⁰⁰

EU:s handelsavtal med Marocko omfattar varor från det av Marocko ockuperade Västsahara. Handelsavtalet har kritiserats eftersom varken FN eller något enskilt land erkänner Marockos rätt över Västsahara och dess naturresurser. Både FN och skiljedomstolen i Haag har dömt ut Marockos ockupation som ett brott mot folkrätten. I december 2016 fastställde EU-domstolens högsta instans att varor från Västsahara inte innefattas i handelsavtal mellan EU och Marocko.¹⁰¹ Ett fiskeriavtal mellan EU och Marocko löper ut under 2018. EU-kommissionen vill omförhandla avtalet och har begärt mandat från EU:s ministerråd, där Sverige ingår, att förhandla om ett nytt protokoll trots att det från flera håll uttalats att avtalet är olagligt eftersom det innefattar Västsahara.¹⁰² De delar av Västsaharas befolkning som bor i flyktingläger i Algeriet är helt beroende av matbistånd från EU och andra länder.

Sveriges politik

Sverige har möjlighet att påverka de handelsavtal som EU sluter, och Sverige arbetar aktivt för att inkludera hållbarhet i dem. Men trots den påvisade problematiken som UPOV 91 skapar för det småskaliga jordbruket har Sverige inte motsatt sig förslaget från EU-kommissionen om inkludering av denna konvention i handelsavtalet med Mercosur.

I januari 2016 meddelade regeringen att Sverige inte kommer att erkänna Västsahara. Motiveringen var att de folkrättsliga kriterierna inte är uppfyllda, trots att flera folkrättsexperter uttalat att det inte finns några folkrättsliga hinder för ett erkännande.

Sverige var dessutom ett av de länder som röstade för att överklaga EU-domstolens upphävande av handelsavtalet mellan EU och Marocko. Sverige har under sitt första år som medlem i FN:s säkerhetsråd inte vid något tillfälle lyft Västsahara-frågan. Den fanns heller inte med i regeringens Utrikespolitiska deklARATION för 2017.¹⁰³

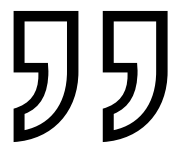
REKOMMENDATIONER

SVERIGE BÖR:

- Säkerställa att Sveriges och EU:s handels-, investerings- och jordbrukspolitik samt utvecklingssamarbetet i relation till markfrågor och land grabbing-problematik främjar de mänskliga rättigheterna samt verka för en politik i linje med de frivilliga riktlinjerna för ansvarsfull förvaltning av mark, fiske och skog.
- Agera för ett globalt initiativ för att stärka den gemensamma nyttjanderätten av genetiska resurser, stärka rätten till eget utsäde och till att inneha utsädesbanker samt att undanröja patent på utsäde.
- Tydliggöra i regleringsbrev till berörda departement för hur handels- och jordbrukspolitik och utvecklingssamarbete ska samverka så att fokus på stöd till omställning av jordbruket, såväl i Sverige som globalt, går till ekologisk odling med agroekologiska produktionssystem med ett tydligt rättighetsperspektiv.
- Tydliggöra i regleringsbrev till berörda departement för hur handels- och jordbrukspolitik och utvecklingssamarbetet ska samverka för att bidra till en utfasningsplan av giftiga kemikalier inom jordbruket.
- Utredda hur Sverige och EU kan förbjuda import av livsmedel och insatsprodukter till den svenska livsmedelsproduktionen som producerats med jordbrukskemikalier som är förbjudna i EU.
- Verka inom EU för att handels- och fiskeavtalen med Marocko inte innefattar varor från Västsahara.

ANALYSEN BYGGER PÅ:

- Regeringens proposition 2016/17:104, *En Livsmedelsstrategi för Sverige – flera jobb och hållbar tillväxt i hela landet*, 2016
- Regeringens skrivelse 2015/16:182, *Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030*, 2016
- Regeringens skrivelse 2017/18:146, *Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030*, 2018
- The involvement of European corporate and financial entities in land grabbing outside the European Union TNI, 2 juni 2016
- Brev och mailsvar från Utrikesminister Margot Wallström 9 oktober 2015 och 1 juni 2016
- <https://agra.org/wp-content/uploads/2017/12/agra-mozambique-final.pdf>
- MR-rådets session *Report of the Special Rapporteur on the right to food*. 2017



Bönder med småskaliga jordbruk producerar 70 procent av maten globalt sett och deras produktion är nära sammankopplad med att få sina ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter tillgodosedda.

KLIMAT

Kapitlet är framtaget av Afrikagrupperna, Diakonia, Naturskyddsföreningen och Svenska kyrkans internationella arbete.

SAMMANFATTNING

De tre senaste åren har varit de varmaste som uppmätts. Parisavtalet reglerar det globala samarbetet kring klimatfrågor och sätter upp målet att hålla den globala medeltemperaturökningen under 2 grader, helst under 1,5 grader. Enligt Parisavtalet ska höginkomstländer bidra med finansiering för både utsläppsminskningar och klimatanpassning i låginkomstländer och finansiella flöden ska stödja en utveckling med låga utsläpp. Enligt Agenda 2030 ska subventioner av fossil energi fasas ut.

Sverige har tagit viktiga steg för att öka ambitionen i klimatpolitiken, i synnerhet genom införandet av det klimatpolitiska ramverket och ett internationellt sett ambitiöst mål för att minska

utsläppen till netto noll territoriella utsläpp av växthusgaser år 2045. Men trots en hög ambition kvarstår viktiga utmaningar. Samtidigt som Sveriges nya mål för utsläppsminskningar är ett av de mest ambitiösa i världen är det inte tillräckligt för att ligga i linje med utsläppsmålet i Parisavtalet. Sverige har varit pådrivande för avskaffandet av fossila subventioner internationellt, men har inte vidtagit motsvarande åtgärder på hemmaplan. Sveriges utsläppsmål bortser dessutom från klimatpåverkan orsakad av utlandsresor och de konsumtionsvaror som produceras i andra länder. Sverige är den största givaren per capita till FN:s gröna klimatfond, men lever inte upp till löftet om att klimatfinansieringen ska vara utöver redan utlovat bistånd på 1 procent av BNI.



Ekosystem och vattentillgång utarmas, matsäkerheten hotas, människors hälsa påverkas, konflikter och flyktingströmmar ökar och kvinnors rättigheter urholkas på grund av klimatförändringar. Flera av de Globala målen för hållbar utveckling är centrala för att hejda fortsatta klimatförändringar och skapa förutsättningar för ett värdigt liv för alla. Mål 7 om hållbar energi för alla driver på mot den nödvändiga omställningen till 100 procent förnybar energi. Mål 12 om hållbar produktion och konsumtion styr utvecklingen av ekonomin i en mer hållbar riktning. Mål 13 pekar på behovet att minska utsläppen av växthusgaser.

Sverige har tagit viktiga steg för att öka ambitionen i den svenska klimatpolitiken. Framförallt har regeringen infört ett klimatpolitiskt ramverk och satt ett internationellt sett ambitiöst mål för att minska utsläppen till netto noll territoriella utsläpp av växthusgaser år 2045. Regeringen har därtill bland annat verkat för utfasning av fossila subventioner internationellt. Men trots en hög ambition kvarstår viktiga utmaningar och målkonflikter som har bäring på global utveckling.

Sveriges nya mål för utsläppsminskningar är ett av de mest ambitiösa i världen men är inte tillräckligt för att ligga i linje med utsläppsmålet i Parisavtalet. Sverige har varit pådrivande för avskaffandet av fossila subventioner internationellt, men har inte vidtagit motsvarande åtgärder på hemmaplan. Sveriges utsläppsmål bortser dessutom från klimatpåverkan orsakad av utlandsresor och de konsumtionsvaror som produceras i andra länder. Vad gäller klimatfinansiering är Sverige den största givaren per capita till FN:s gröna klimatfond, men lever inte upp till internationella avtal om att klimatfinansieringen ska vara ny och additionell.

De tre senaste åren har varit de varmaste som uppmätts, enligt World Meteorological Organisation (WMO). År 2017 var den globala medeltemperaturen 1,1° högre än i förindustriell tid. Parisavtalet reglerar det globala samarbetet kring klimatfrågor. Målsättningarna är att hålla ökningen av den globala medeltemperaturen väl under 2 grader, helst under 1,5 grader, att öka anpassningsförmågan och att skifta finansiella flöden till att stödja en hållbar utveckling. Enligt Parisavtalet ska de globala utsläppen vara netto noll vid slutet av det här seklet. Klimatförändringarna hotar de flesta målsättningarna i Agenda 2030 och riskerar att leda till ökad fattigdom och utsatthet.

Jämställdhetsperspektivet är relativt frånvarande i de globala förhandlingarna och klimatarbetet i Sverige. På grund av traditionella könsroller har kvinnor och män olika kunskaper, erfarenheter, attityder, behov och intressen i förhållande till klimatförändringar. De påverkas på olika sätt, i olika hög utsträckning och har olika förutsättningar att delta i beslutsfattande. Vid COP23 i november 2017 antogs en handlingsplan för jämställdhet (Gender Action Plan) som ska stärka detta arbete nationellt och globalt.

FOSSILA SUBVENTIONER OCH INVESTERINGAR



Regeringsåtgärder till förmån för fossila bränslen (fossila subventioner) och investeringar i verksamhet som bygger på fossil energi står i direkt motsats till globala klimatmål och Agenda 2030. Delmål 12.c föreskriver att fossila subventioner ska fasas ut och mål 7 och 13 förutsätter en utfasning av fossila investeringar. Ovan nämnda ageranden av regeringar underminerar klimatinsatser, medför negativa hälsoeffekter, leder till lokal miljöförstöring och riskerar att leda till en inlåsning i beroendet av fossila bränslen.

Internationella Valutafonden, IMF, uppskattar att kostnaderna för fossila subventioner, inräknat kostnaderna för sociala och miljömässiga konsekvenser, årligen uppgår till 5,3 biljoner USD.¹⁰⁴

Utvecklingsbanker och Exportkreditbyråer, som genom 104 lån och garantier underlättar för inhemska företag som vill göra affärer utomlands, är två av de största källorna till offentliga medel som går till fossila investeringar globalt.¹⁰⁵

Sveriges politik

Sverige har via EU, inom OECD och FN, på olika sätt uttalat ambitioner om att avskaffa fossila subventioner globalt. Sverige är bland de länder som tagit initiativ till ”Friends of Fossil Fuel Subsidy Reform”, som har som målsättning att skapa politisk enighet kring betydelsen av att reformera stödet till fossila bränslen. Inom detta initiativ ligger dock fokus på att avveckla stöd till fossila bränslen i låg- och medelinkomstländer, de fossila subventionerna i Sverige berörs inte. Detta trots att minst 30 miljarder av våra skattepengar varje år går till att subventionera klimatskadlig verksamhet i Sverige.¹⁰⁶

Regeringen antog 2016 nya organisationsstrategier för flera av utvecklingsbankerna som slår fast att Sverige ska verka för att bankernas investeringar i, och stöd till, fossil energi samt subventioner till fossila bränslen på sikt ska fasas ut. De multilaterala utvecklingsbankerna finansierade under 2016 fossila projekt till en summa av 9 miljarder USD.¹⁰⁷ I slutet av 2017 beslutade Världsbanken att inte finansiera utvinningsrelaterade olje- och gasprojekt från och med 2019.

Det svenska statsstödda exportkreditsystemet utgörs av aktiebolaget Svensk Exportkredit (SEK) och myndigheten Exportkreditnämnden (EKN). Enligt EKNs och SEKs uppdrag är det tydligt att de ska agera fördömligt i hållbarhetsfrågor och de även ska verka för genomförandet av Agenda 2030. Under senare år har steg i rätt riktning tagits, exempelvis har SEK ökat sin utlåning via gröna obligationer och gått med i regeringens initiativ ”Fossilfritt Sverige”. De saknar dock mål för utfasning av investeringar till fossila projekt. Både EKN och SEK arbetar i enlighet med OECD:s klimatriktninjer, vilka tillåter finansiering av fossila projekt. Till exempel utfärdade EKN garantier på 1,3 miljarder kronor till fossilgaskraftverk.¹⁰⁸

KLIMATFINANSIERING



Genom Parisavtalet har höginkomstländer lovat att mobilisera 100 miljarder dollar årligen i klimatfinansiering till låginkomstländer från och med år 2020. Finansieringen är nödvändig för att låginkomstländer ska kunna genomföra nödvändiga klimatåtgärder och uppnå målen i Agenda 2030. Fortfarande saknas en definition av vilka källor som får räknas som klimatfinansiering vilket leder till att vissa givarländer till exempel räknar in lån, exportkrediter och privat kapital, medan andra endast rapporterar offentliga medel.

Enligt FN:s klimatkonvention ska klimatfinansiering utgöras av ”nya och additionella medel” och komma från såväl offentliga som privata källor. Enligt Parisavtalet ska klimatfinansieringen vara utöver tidigare åtaganden och på ett välbalanserat sätt stödja både utsläppsminskningar och klimatanpassning.

En viktig fråga för de länder som tar emot klimatfinansiering ligger i möjligheten att kunna planera för insatser i förväg. Under klimattoppmötet i Bonn 2017 motsatte sig givarländer, däribland Sverige, förslag om tvåårig indikativ rapportering (rapportering av bidrag i förhand) med hänvisning till nationella budgetprocesser som inte tillåter budgetallokeringar över flera år.

Sveriges politik

Regeringen tog 2014 beslut om att bidra med 4 miljarder kronor till FN:s gröna klimatfond under mandatperioden.¹⁰⁹ Med en nästan avslutad mandatperiod har ungefär hälften av de utlovade medlen betalats ut: 1,86 miljarder kronor av utlovade 4 miljarder kronor, inklusive indikativa siffror för 2018 om 600 miljoner kronor^{110,111,112}. Löftet gör Sverige till fondens största givare per capita. Utöver detta är Sverige ett av få länder som konsekvent bidrar till andra klimatfonder såsom Anpassningsfonden och De minst utvecklade ländernas klimatfond (LDC Fund).

Vid en internationell jämförelse är Sverige en viktig och betydelsefull aktör när det gäller att upprätthålla strukturerna som möjliggör klimatanpassning och utsläppsminskningar i låginkomstländer. Samtidigt har regeringen i princip konsekvent använt biståndsbudgeten för att bekosta åtaganden gjorda i relation till klimatkonventionen. Detta går emot principerna om nya och additionella medel, samt principen om att klimatåtaganden ska utgöras av nya åtaganden som går bortom gamla, till exempel enprocentmålet för internationellt bistånd. Medel som har anvisats till klimatsatsningar har samtidigt rapporterats mot biståndsmålet till OECD/DAC, och kan därför inte betraktas som nya pengar, eller bortom tidigare åtaganden.

KONSUMTIONSBASERADE UTSLÄPP



Den internationellt överenskomna metoden för att mäta utsläpp av växthusgaser utgår ifrån aktivitet inom ett lands gränser, så kallade territoriella utsläpp. Sveriges officiella utsläpp var 54 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2015. Utsläppen har minskat med 25 procent sedan 1990.¹¹³ Under samma tidsperiod har Sveriges samlade BNP ökat med 80 procent.¹¹⁴ Sveriges mål att uppnå netto noll-utsläpp till 2045 utgår också ifrån territoriella utsläpp.

Den sjunkande utsläppstrenden har gjort att Sverige kunnat slå sig för bröstet i internationella sammanhang och peka på frikoppling mellan ekonomisk tillväxt och ökande utsläpp. Men utifrån ett konsumtionsbaserat beräkningssätt är Sveriges utsläpp nära på dubbelt så höga som ett territoriellt beräkningssätt, 105 miljoner ton 2015, eftersom en allt större andel av de varor och tjänster som konsumeras i Sverige produceras utanför Sveriges gränser (65 procent av de konsumtionsbaserade utsläppen 2015). Därmed räknas de inte in i de territoriella utsläppen.¹¹⁵ Sverige har idag inget mål för att minska de konsumtionsbaserade utsläppen. Det innebär att ansvaret för att minska utsläpp från en stor del av vår konsumtion istället faller på andra länder.

Konsumtionsmönster är kopplade till kön och könsroller, och är beroende av inkomstskillnader och könsuppdelad arbetsfördelning. Medan kvinnor fattar mer än 80 procent av besluten om vad som köps i hushållet använder män mer än 80 procent av hushållets inkomster i OECD-länder.¹¹⁶

Sveriges politik

Miljömålsberedningens delbetänkande ”En klimat- och luftvårdsstrategi för Sverige” från 2016 konstaterade att Sverige i enlighet med generationsmålet¹¹⁷ kommer behöva överväga att vidta åtgärder för att minska utsläppen av växthusgaser kopplat till konsumtion. Det klimatpolitiska ramverket omfattar dock inget mål för konsumtionsbaserade utsläpp eftersom det saknades en parlamentarisk enighet kring detta. Därmed saknas en tydlig styrning för att minska de konsumtionsbaserade utsläppen. Det innebär att Sverige inte mäter och följer upp den totala klimatpåverkan av svenskarnas konsumtion, och att det saknas starka incitament att införa styrmedel för att minska de konsumtionsbaserade utsläppen.

I december 2017 fick Naturvårdsverket i uppdrag av regeringen att utveckla mätmetoder och ta fram indikatorer för de konsumtionsbaserade klimatutsläppen. Syftet är att dessa ska bidra till en förbättrad uppföljning av åtgärder på området.

Regeringen har lyckats införa en flygskatt, vilket är ett steg i rätt riktning för att minska inrikes- och utrikesflygets klimatpåverkan. Andra åtgärder som vidtagits för att minska konsumtionens klimatpåverkan är skatteavdrag för reparationer, införandet av en strategi för hållbar konsumtion och ett samverkansprogram för cirkulär ekonomi. Skatteavdrag för reparation har potential att utmana konsumtionsmönster. Strategin för hållbar konsumtion förhåller sig dock helt neutral till var utsläppen sker eller vilka grupper som driver upp konsumtionens klimatpåverkan.

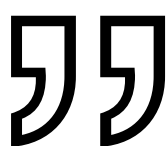
REKOMMENDATIONER

REGERINGEN BÖR:

- Säkerställa att inga offentliga medel varken nationellt eller internationellt, via exempelvis exportkrediter och internationellt utvecklingsamarbete, går till investeringar i fossil energi eller fossila subventioner.
- Etablera ett additionellt budgetmål för Sveriges klimatfinansiering utöver enprocentmålet och biståndsbudgeten som möjliggör indikativ rapportering, insyn och uppföljning i ett separat spår.
- Sätta ett mål för att minska Sveriges konsumtionsbaserade utsläpp med 80 procent till 2045 jämfört med 1990 som komplement till det redan existerande målet om nettoll territoriella utsläpp till 2045.
- Tillämpa ett genusperspektiv i utveckling och genomförande av strategin för hållbar konsumtion.

ANALYSEN BYGGER PÅ:

- Naturskyddsföreningens, *Avskaffa klimatskadliga subventioner*, 2018
- Regeringens organisationsstrategier för Världsbanken och Afrikanska utvecklingsbanken 2016-2018
- Regeringens proposition 2016/17:146. *Ett klimatpolitiskt ramverk för Sverige*, 2017
- Regeringens strategi för hållbar konsumtion (I Prop. 2016/17:1, Budgetproposition för 2017)
- SOU 2016:47, *En klimat- och luftvårdsstrategi för Sverige*.
- Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende EKN
- Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende Naturvårdsverket
- Svensk Exportkredits årsredovisning 2016 och 2017
- Världsbankens pressmeddelande under *One Planet Summit* 12 december 2017



Sveriges nya mål för utsläppsminskningar är ett av de mest ambitiösa i världen men är inte tillräckligt för att ligga i linje med utsläppsmålet i Parisavtalet. Sverige har varit pådrivande för avskaffandet av fossila subventioner internationellt, men har inte vidtagit motsvarande åtgärder på hemmaplan.

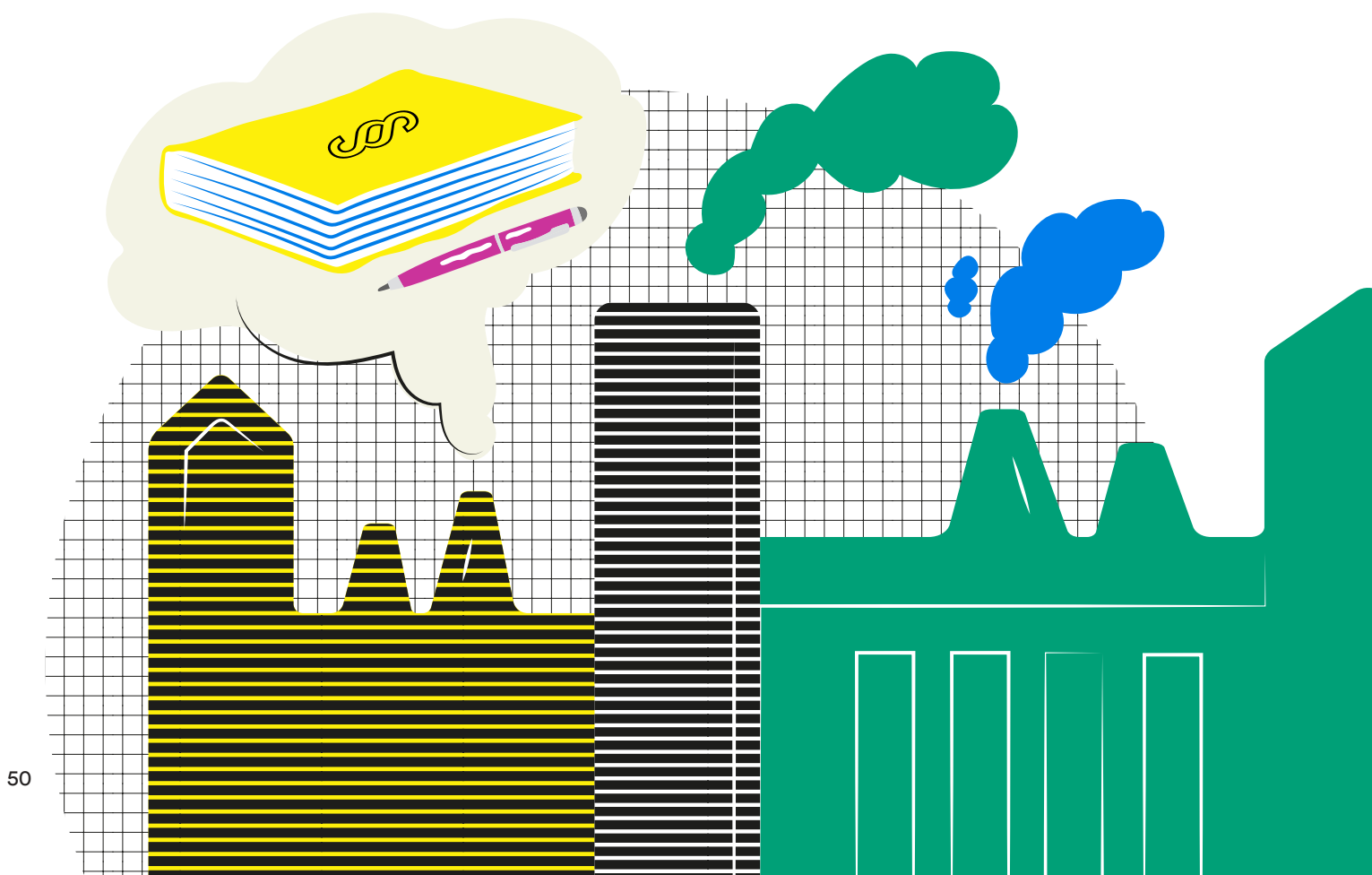
FÖRETAGANDE OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Kapitlet är framtaget av Afrikagrupperna, Amnesty International, Diakonia, Fair Action, Forum Syd, Latinamerikagrupperna, Svenska kyrkans internationella arbete och Swedwatch.

SAMMANFATTNING

Den svenska regeringen har en skyldighet att skydda de mänskliga rättigheterna, i Sverige och i andra länder där svenska företags agerande riskerar att kränka dessa rättigheter. Skyldigheten rymmer även möjligheten till att få sin sak prövad och få kompensation. Sverige har gjort framsteg och ökat förutsättningarna för att säkerställa skyddet av mänskliga rättigheter, samtidigt som Sverige lägger allt större kraft på ökad export, inte minst till områden med hög risk för

människorättskränkningar. Regeringen lägger stor vikt vid frivillighet och företagens egen förmåga att prioritera mänskliga rättigheter samtidigt som andra länder världen i allt större grad ser behovet av att komplettera sådana frivilliga åtaganden med lagstiftning. För att Sverige ska kunna säkerställa skyddet av mänskliga rättigheter behöver regeringen utreda en lagstiftning om obligatorisk Human Rights Due Diligence för företag.



Både Agenda 2030 och Sveriges regering betonar näringslivets roll som aktör och samarbetspartner i arbetet med att främja en hållbar global utveckling. Ett hållbart företagande har därmed blivit ett centralt politikområde i den svenska samstämmighetspolitiken. Svenska statliga och privata företag har goda möjligheter att bidra till varaktig och hållbar fattigdomsminskning, men för att denna potential ska förverkligas krävs att företagens verksamhet inte bidrar till kränkningar av mänskliga rättigheter. Företagande och mänskliga rättigheter relaterar till flera av de Globala målen för hållbar utveckling.

STATENS SKYLDIGHET ATT SKYDDA MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER



Stater har en skyldighet att skydda mot kränkningar av mänskliga rättigheter utförda av tredje part, exempelvis företag. Sådana kränkningar drabbar ofta de som lever i störst utsatthet och som har sämst förutsättningar att hantera situationen. Det kan handla om ursprungsfolks tillgång till land, förgiftning av ekosystem eller att arbetstagares rättigheter åsidosätts. Enligt FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter innebär staters skyldighet att skydda att de ska säkerställa att företag respekterar de mänskliga rättigheterna. FN-principerna innehåller omfattande skrivningar om hur företag bör fullgöra sitt ansvar och hantera risker för att kränka människors rättigheter. En riskanalys och åtgärdsplan, en så kallad Human Rights Due Diligence (HRDD), identifieras av FN som en lämplig process för att identifiera, förebygga, lindra och redogöra för hur ett företag hanterar potentiella människorättsrisker.

Under de senaste två åren har folkrättsliga institutioner inom FN, EU och enskilda stater lagstiftat och gett rekommendationer om HRDD. Slutsatserna i EU:s ministerråd¹¹⁸ från juni 2016 klargör att HRDD är avgörande för att nå de Globala målen och Europaparlamentet har röstat igenom en resolution¹¹⁹ om obligatorisk HRDD-lagstiftning.

Rapporter och granskningar visar återkommande att svenska företag i flera fall saknar godtagbara och systematiska processer för att ta ansvar för att mänskliga rättigheter respekteras i företagets leverantörsled. Framstående reseföretag hanterar inte frågan om tvångsarbete på anlidade hotell,¹²⁰ många skoföretag kontrollerar inte användningen av giftiga kemikalier i lädertillverkningen och klädföretag inköpsmönster bidrar¹²¹ till att hålla nere lönerna i låglöneländer.¹²²

Sedan 2015 pågår förhandlingar inom FN:s råd för mänskliga rättigheter i Genève om ett internationellt rättsligt bindande instrument för företagande och mänskliga rättigheter.¹²³ Ett sådant rättsligt bindande instrument är avgörande ur två perspektiv: att motverka företags straffrihet, och för att belysa den makt som transnationella företag har vilken får konsekvenser i vardagen för berörda samhällen. En svaghet med FN:s vägledande principer är att de förutsätter både politisk och företags vilja och förmåga att respektera de mänskliga rättigheterna. Principerna hanterar inte ojämlikheten mellan näringslivets makt och staters förmåga att skydda de mänskliga rättigheterna, i synnerhet inte i låg- och medelinkomstländer. Ett bindande instrument skulle utgöra ett komplement till FN:s vägledande principer och göra dem mer effektiva.

Sveriges politik

Regeringen har i handlingsplanen för företagande och mänskliga rättigheter och i skrivelsen om hållbart företagande varit tydlig med att den förväntar sig att företag respekterar mänskliga rättigheter i all verksamhet. Än så länge har regeringen dock inte antagit, utrett eller varit villig att diskutera en bindande lagstiftning som säkerställer att företag genomför en HRDD. Här har andra länder gått

längre. Storbritannien antog Modern Slavery Act 2016 som ett rapporteringskrav medan Frankrikes lagstiftning (Devoir de Vigilance, 2017) ställer mer långtgående krav. I Schweiz finns det ett medborgarförslag om HRDD som diskuteras i parlamentet och i Nederländerna behandlar senaten ett lagförslag om skyldighet att motverka barnarbete. Såväl Tysklands som Italiens nationella handlingsplaner öppnar för diskussion om lagstiftning kring HRDD. Dessa initiativ i Europa kontrasterar mot Sveriges avvaktande hållning.

Sverige har i sin lagstiftning om hållbarhetsrapportering för företag gått längre än EU-direktivet om hållbarhetsrapportering för företag vad gäller hur många företag som omfattas, vilket är positivt. Lagstiftningen ställer dock inte krav på företagen att genomföra en HRDD.

I början på 2018 presenterade Statskontoret den av regeringen beställda utredningen om Sveriges efterlevnad av FN:s vägledande principer.¹²⁴ Statskontoret kom med flera rekommendationer kring förbättringsåtgärder, bland annat att regeringen ska utreda möjligheterna att ställa lagkrav på att svenska företag ska genomföra HRDD. Statskontoret rekommenderade också att regeringen utreder förutsättningarna för en lag som ger möjlighet att pröva och döma företagsrelaterade kränkningar av mänskliga rättigheter som sker av svenska företag i andra länder. Mot denna bakgrund har Sverige ännu inte vidtagit tillräckliga åtgärder för att leva upp till FN:s vägledande principer. Inte heller i processen för framtagandet av ett internationellt bindande instrument har Sveriges regering tagit en tydlig roll eller tydligt ställningstagande. Sverige deltog i förhandlingarna i FN:s MR-råd i oktober 2017. Utrikesdepartementet (UD) har uttryckt att fokus för regeringen ligger på att stötta andra länder i deras framtagande av nationella handlingsplaner.

EXPORTFRÄMJANDE



Handel kan öppna för dialog som förbättrar situationen för de mänskliga rättigheterna men det sker inte per automatik. Om dialogen ska ses som ett verktyg för förbättring måste tydliga krav ställas och följas upp. Stater har en extraterritoriell skyldighet att säkerställa att företag respekterar de mänskliga rättigheterna även utanför de egna gränserna, och en förstärkt skyldighet när företag erbjuds statligt stöd. Den tolkningen stöds av Europarådet liksom flera FN-organ, som har riktat specifika rekommendationer till Sverige. Till exempel har FN:s kvinnorättskommitté (CEDAW) rekommenderat att Sverige säkerställer att svenska företag skyddar och uppfyller kvinnors mänskliga rättigheter när de har verksamhet utomlands. FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ECOSOC) har rekommenderat att Sverige reglerar och stärker sin tillsyn för att säkerställa att investeringsbeslut respekterar och skyddar mänskliga rättigheter utomlands. FN:s barnrättskommitté har en liknande rekommendation. FN:s vägledande princip 4 rekommenderar ett förhöjt ansvar för de fall där staten ger omfattande stöd till företag och att krav på HRDD är särskilt lämpligt när “verksamheten i sig eller den miljö i vilken verksamheten bedrivs utgör en betydande risk när det gäller de mänskliga rättigheterna.”

Sveriges politik

Regeringen skriver i sin exportstrategi från 2015 att kontakter och handel mellan människor och länder är bra och kan gynna värden som demokrati, jämställdhet, mänskliga rättigheter och en bättre miljö. Som del av sin exportstrategi har Sverige valt att prioritera många länder där omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna äger rum, så kallade “svåra marknader” såsom Colombia, Kina och Saudiarabien. I skrivelserna till riksdagen om PGU och Agenda 2030 från 2016 och 2018 identifierar regeringen företagande på svåra marknader som en mål- och intressekonflikt i förhållande till rättvis

och hållbar global utveckling. Skrivelserna saknar dock konkreta förslag på åtgärder för att hantera denna målkonflikt.

I PGU-skrivelsen från 2018 lyfter regeringen fram att flera utlandsmyndigheter konstaterar att de inte arbetar systematiskt för att identifiera målkonflikter och synergier mellan de specifika målen i hållbarhetsagendan, vilket indikerar att varken regeringens arbete med PGU eller hållbart företagande fått genomslag hos utlandsmyndigheterna.

Den svenska regeringen har tagit flera viktiga steg för att stärka stödet till företag inom hållbart företagande. UD har i enlighet med handlingsplanen skapat en e-utbildning i hållbart företagande för anställda vid Sveriges ambassader för att kunna möta företags behov. EU- och handelsminister Ann Linde har aviserat att enbart hållbara och jämställda företag får delta i regeringens främjanderesor. Business Sweden, som ägs av staten och näringslivet och hjälper svenska företag att öka sin globala försäljning, har infört en ny rutin. Denna innebär att samtliga företag som deltar i en främjanderesa måste underteckna ett åtagandedokument om vikten av hållbart företagande inklusive respekten för mänskliga rättigheter. Dessa åtgärder är bra men motsvarar inte en HRDD som avses i FN:s vägledande principer. Skärpta krav från staten på företag som deltar på främjanderesor skulle vara verkningsfullt för att hantera den av regeringen identifierade målkonflikten och öka skyddet för de mänskliga rättigheterna på svåra marknader.

Enligt riktlinjerna för 2017 ska Business Sweden bidra till PGU och följa vedertagna internationella normer och principer om affärsetik och ansvarsfullt företagande. Det saknas dock en struktur för uppföljning av detta uppdrag. Inga av Business Swedens resultatindikatorer handlar om hållbarhet. Uppföljningen riskerar att bli bristfällig. Regeringens främjanderesor och Business Swedens etableringsstöd är att betrakta som "omfattande stöd och service" enligt FN:s vägledande princip 4, därför bör krav på HRDD införas.

En positiv åtgärd för stärkandet av mänskliga rättigheter i arbetslivet är initiativet Global Deal mellan arbetsmarknadens parter och stater som syftar till anständiga arbetsvillkor och en inkluderande tillväxt genom en stärkt social dialog. Initiativet lanserades av regeringen tillsammans med bland andra ILO och OECD hösten 2016. Det relaterar till mål 8 i Agenda 2030, om anständiga arbetsvillkor. En stor utmaning för initiativet är att förenings- och organisationsrätt antingen inte existerar eller respekteras fullt ut i ett antal länder, varken med stöd i officiell lagstiftning eller i praktisk tillämpning. Det har direkt påverkan på möjligheten till en konstruktiv dialog. Regeringen behöver fortsätta leda detta arbete framåt, och även tydliggöra hur Global Deal kan bidra till en stärkt jämställdhet och motverka trakasserier och könsrelaterat våld inom arbetslivet.

STATLIGA BOLAG OCH STATLIGA INVESTERINGAR



Statligt ägda bolag och de statliga pensionsmyndigheterna omfattas enligt FN:s vägledande principer av mer långtgående krav på verksamhetens respekt för mänskliga rättigheter. Statens ägarpolicy¹²⁵ säger att statliga bolag ska agera föredömligt inom hållbart företagande. Staten äger eller är delägare i 48 bolag, alla med olika grader av risk för människorättsövergrepp i sin verksamhet.

AP-fonderna är statliga myndigheter och förvaltar mer än 1350 miljarder kronor av svenska folkets pensionspengar. Fonderna styrs av ett regelverk som beslutas av riksdagen. Dagens regelverk har möjliggjort investeringar som direkt motverkar Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter, klimat och miljö. Till exempel har AP-fonderna under en tioårsperiod dubblerat sina innehav i

bolag med starka kopplingar till kärnaventillverkning. Fonderna har också investeringar i flera kontroversiella gruvbolag som förorenat vattendrag och gjort sig skyldiga till kränkningar av urfolks rättigheter samt hot och våld mot människorättsförsvare liksom investeringar i jordbruksmark med kopplingar till land grabbing.

Sveriges politik

Regeringen har tagit flera steg i rätt riktning i sitt hållbarhetsarbete med de statliga bolagen. Ägardirektivet har uppdaterats vid flera tillfällen där krav på hållbarhet blivit tydligare.¹²⁶ Under 2017 infördes bland annat krav på ansvarsfullt agerande kring skatt. Bolagen ska också sedan 2017 analysera de Globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030 och identifiera de mål som bolagets verksamhet påverkar och bidrar till. Alla statliga bolag ska enligt direktivet anpassa sina riktlinjer och rutiner till FN:s vägledande principer. Näringsdepartementets styrning och uppföljning av de statliga bolagen när det gäller hållbarhet har uppmärksammats internationellt och anses ligga i framkant. Bolagens öppenhet om sin verksamhet har ökat liksom dialogen med civilsamhällesaktörer.

Samtidigt är fortfarande efterlevnad av regelverken och systematik i hållbarhetsarbetet ett frågetecken. En uppföljning av de statligt ägda bolagens kommunikation om sitt arbete med FN:s vägledande principer, som revisionsfirman KPMG genomförde på uppdrag av Näringsdepartementet under våren 2017, visar att respekt för mänskliga rättigheter ännu inte fått en naturlig plats i bolagens riskhanteringssystem.

För att säkerställa statens skyldigheter och roll som förebild är det centralt att ägardirektiven reflekterar starka krav på hållbarhet. Genom direktiven har staten möjlighet att ställa obligatoriska krav på att de statliga bolagen genomför en HRDD. Statskontoret rekommenderar i sin utredning att regeringen tar fram kriterier för när statliga bolag bör genomföra HRDD och att regeringen bör, som ett minimum, ställa krav på att bolagen genomför HRDD i högrisksituationer.¹²⁷



För att säkerställa att AP-fonderna agerar i enlighet med klimatmål, Sveriges folkrättsliga förpliktelser och andra internationella åtaganden måste det vara tydligt att dessa är grundläggande förutsättningar för AP-fondernas kapitalförvaltning och att de utgör ramarna inom vilken fonderna kan maximera sin avkastning.

De senaste åren har det i riksdagens pensionsgrupp förts diskussioner om ett nytt regelverk för AP-fonderna. I mitten på 2017 presenterade regeringen ett förslag på nya regler för första till fjärde AP-fonderna, som gick ut på remiss under hösten.¹²⁸ Det nya förslaget innehåller flera viktiga förbättringar, exempelvis att det i lagtext åläggs AP-fonderna att vara ansvarsfulla investerare och ägare samt verka för främjande av en hållbar utveckling. Avkastningskravet är dock fortfarande överordnat hållbarhetsmålen i förslaget, vilket är otillräckligt. För att säkerställa att AP-fonderna agerar i enlighet med klimatmål, Sveriges folkrättsliga förpliktelser och andra internationella åtaganden måste det vara tydligt att dessa är grundläggande förutsättningar för AP-fondernas kapitalförvaltning och att de utgör ramarna inom vilken fonderna kan maximera sin avkastning.¹²⁹



OFFENTLIG UPPHANDLING

Den offentliga sektorn i Sverige gör varje år inköp för mer än 600 miljarder kronor. Det motsvarar omkring 20 procent av BNP. Den offentliga sektorn dominerar som uppdragsgivare inom vissa sektorer som byggnadsindustrin, affärstjänster och IT. Socialt ansvarsfull upphandling syftar till att skapa ett samhälle som kombinerar hållbar ekonomisk tillväxt med bättre levnads- och arbetsvillkor. Både internationella och svenska erfarenheter talar för att genomtänkta och välformulerade sociala krav i upphandlingsprocesser kan göra skillnad ifråga om antidiskriminering, ökad respekt för grundläggande rättigheter och bättre arbetsmiljö, förutsatt att kraven också följs upp. Tydligare integrering av sociala krav i offentlig upphandling går också i linje med flera mål i Agenda 2030, framförallt mål 12 om hållbar produktion och konsumtion och delmål 12.7 som handlar om upphandling som verktyg för en hållbar utveckling specifikt.

Sveriges politik

Sverige har från och med 2017 en ny upphandlingslagstiftning som går längre än tidigare lagstiftning gällande arbetsrätt. Lagen om offentlig upphandling (LOU) säger att upphandlande myndigheter ska, om det är behövligt, kräva att leverantören ska fullgöra kontraktet enligt angivna villkor i enlighet med ILO:s kärnkonventioner, de grundläggande rättigheterna och principerna i arbetslivet, om arbetet utförs under sådana förhållanden att svensk arbetsrätt inte är tillämplig. Lagen säger även att myndigheten ska kräva att leverantörens underleverantörer som direkt medverkar till att fullgöra kontraktet också uppfyller villkoren som ställts.¹³⁰ Detta är en viktig skärpning av upphandlingslagstiftningen som tidigare inte innehöll några krav gällande arbetsrätt.

Upphandlingsmyndigheten har fått i uppgift att stötta upphandlande myndigheter i att ställa och följa upp kraven. Detta är välkommet. Stödet bör utvecklas ännu mer och nationella samarbeten bör initieras för att öka upphandlande myndigheters påverkansmöjligheter på företags arbete med mänskliga rättigheter. Framförallt borde detta göras hos statliga myndigheter som ligger efter i att tillämpa sociala krav för arbetsrätt i leverantörsled globalt. Granskningar visar att sociala krav inom offentlig upphandling leder till faktisk förbättring för arbetstagare inom svenska offentliga aktörers leverantörskedjor. Regeringens upphandlingsstrategi, som främst gäller statliga myndigheter, säger endast att upphandlingar bör främja företagets respekt för mänskliga rättigheter i sin verksamhet enligt FN:s riktlinjer. Så länge det står bör är det att tolka som frivilligt och riskerar att bli ett slag i luften.

GOTTGÖRELSE



Alla offer för kränkningar av de mänskliga rättigheterna har rätt till effektiva rättsmedel, det vill säga att kunna bli hörd och få sin sak prövad. Detta gäller även då företag står bakom överträdelse som kränker mänskliga rättigheter. Rätten har erkänts i flera internationella fördrag och människorättsinstrument, och även som en regel i internationell sedvanerätt. Det handlar både om möjligheten att kunna få sin sak prövad i domstol och att få stöd för medling eller andra typer av förhandlingar utanför domstolsväsendet. Problemet är att det idag finns många hinder, både rättsliga och praktiska, som kan försvåra möjligheten att få sin sak prövad. I länder med hög förekomst av fattigdom eller korrupktion, och där kapacitet och politisk vilja att reglera företag saknas, är det ofta ännu svårare för de som har drabbats att få sin sak hörd. Samtidigt är människor i dessa länder ofta de som drabbas hårdast. FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter har slagit fast att stater bör minska dessa hinder.

Sveriges politik

Regeringen har skärpt lagstiftningen till skydd för arbetstagare som slår larm vid allvarliga missförhållanden i sin verksamhet. Utöver detta har regeringen inte vidtagit några åtgärder för att underlätta

drabbade personers möjlighet att ställa svenska företag, eller dotterbolag till svenska företag, inför rätta för att ha kränkt deras rättigheter.

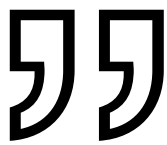
Vid fall av kränkningar av mänskliga rättigheter utförda av svenska företag i utlandet finns det stora juridiska hinder för utländska medborgare att kunna dra företagen inför svensk domstol. I UD:s uppföljning till handlingsplanen för företagande och mänskliga rättigheter står det att möjligheten till domstolsprövning i Sverige är förhållandevis god. UD nämner dock inte de hinder som advokatbyrån Mannheimer Swartling identifierade på uppdrag av UD 2015. Enact, som del av Statskontorets utredning 2018, redogör för juridiska hinder som begränsar möjligheterna att få sin sak prövad.

När det gäller icke-juridiska mekanismer har Sverige i enlighet med OECD:s riktlinjer för multinationella företag en nationell kontaktpunkt (NKP), som består av representanter för staten, näringslivet och arbetstagarorganisationer. Kontaktpunktens huvuduppgift är att se till att företag följer OECD:s riktlinjer och att följa upp svenska företags kränkningar av de mänskliga rättigheterna genom dialog mellan inblandade parter. I handlingsplanen från 2015 står det att UD kommer att undersöka förutsättningarna för att stärka NKP. I uppföljningen till handlingsplanen 2017 står det att förutsättningarna kommer att undersökas vidare, utan ytterligare information om konkreta åtgärder eller tidsplan.

REKOMMENDATIONER

SVERIGE BÖR:

- Omgående utreda en lagstiftning kring obligatorisk Human Rights Due Diligence (HRDD) för företag.
- Införa krav på obligatorisk HRDD i ägardirektiven för statliga bolag och genomföra en granskning av bolagens faktiska efterlevnad av FN:s vägledande principer.
- Tydliggöra ansvaret för upphandlande myndigheter att ställa krav på sina leverantörer att respektera mänskliga rättigheter, och via upphandlingsmyndigheten förstärka stödet till upphandlande myndigheter gällande tillämpning av sociala krav.
- Älägga Business Sweden att förstärka sin hållbarhetsuppföljning genom att bland annat ta fram hållbarhetsindikatorer och öka insynen för mer effektiv uppföljning och granskning från tredje part.
- Förstärka den nationella kontaktpunktens funktion och effektivitet så att den bättre kan behandla och gottgöra svenska företags människorättsöverträdelser.
- Förstärka förslaget till nytt regelverk för AP-fonderna så att lagtexten tydligt anger att AP-fonderna ska genomföra sitt uppdrag utan att motverka klimatmål, Sveriges folk-rättsliga förpliktelser och andra internationella åtaganden samt att främja en hållbar utveckling.
- Aktivt stödja FN-processen för ett bindande internationellt instrument om företagande och mänskliga rättigheter.



Vid fall av kränkningar av mänskliga rättigheter utförda av svenska företag i utlandet finns det stora juridiska hinder för utländska medborgare att kunna dra företagen inför svensk domstol.

ANALYSEN BYGGER PÅ:

- Näringsdepartementet, *Statens ägarpolicy och riktlinjer för bolag med statligt ägande*, 2017
- KPMG, *Uppföljning av de statligt ägda bolagens kommunikation kring sitt arbete med FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter*, 19 april 2017
- Regeringen, *Sveriges exportstrategi*, 2015
- Regeringen, *Handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter*, 2015
- Regeringen, *Uppföljning av Sveriges handlingsplan för företagande och mänskliga rättigheter*, 2018
- Statskontorets regeringsuppdrag, *Bedömning av Sveriges efterlevnad av FN:s vägledande principer*, 13 mars 2018
- ENACT, *Företag och mänskliga rättigheter: Påtagliga brister och luckor i svensk lag* (bilaga till Statskontorets utredning), 2018
- Regeringen, *Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030*, Regeringens skrivelse 2017/18:146, 2018
- Finansdepartementet, *Promemoria, Ändrade regler för Första – Fjärde AP-fonderna* (Fi2017/02972/FPM), 2017
- Remissvar från 23 organisationer, *Ändrade regler för Första – Fjärde AP-fonderna* (Fi2017/02972/FPM), 17 oktober 2017
- Regeringen, *Hållbara affärer – regeringens politik för hållbart företagande*, skrivelse 2015
- Upphandlingsmyndigheten, *Nationella upphandlingsstrategin*, 2016

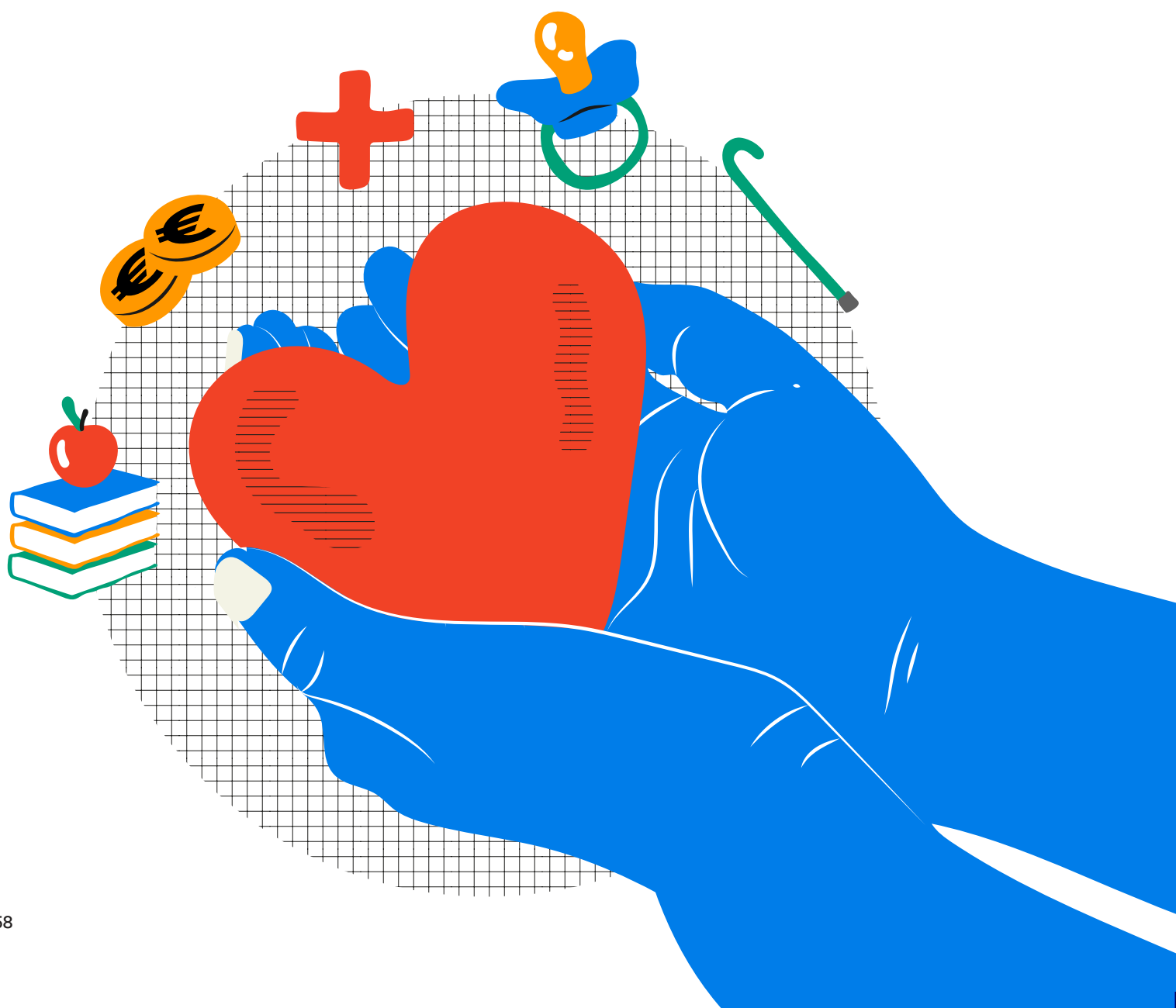
SOCIALA TRYGGHETSSYSTEM

Kapitlet är framtaget av Olof Palmes Internationella Center, PRO Global, Rädda Barnen, Svenska kyrkans internationella arbete och Union to Union.

SAMMANFATTNING

Grundläggande social trygghet är en del av de mänskliga rättigheterna och en förutsättning för ökad jämlikhet, jämställdhet och egenmakt. Regeringen har visat en tydlig vilja och en god början på ett samstämt arbete för sociala trygghetssystem i global utveckling genom att

involvera relevanta politikområden, departement och myndigheter. Sverige behöver bidra till breda och inkluderande trygghetssystem samt utgå från ett livscykelperspektiv för att uppnå Sveriges fulla potential att bidra till alla människors rätt till social trygghet.



Grundläggande social trygghet är en del av de mänskliga rättigheterna och en förutsättning för ökad jämlikhet, jämställdhet och egenmakt.¹³¹ De Globala mål som relaterar till social trygghet i Agenda 2030 är mål 1, Ingen fattigdom; mål 3, Hälsa och välbefinnande; mål 5, Jämställdhet och mål 10, Minskad ojämlikhet.

SOCIALA TRYGGHETSSYSTEM I GLOBAL UTVECKLING



Sociala trygghetssystem stödjer människor under de faser och omständigheter i livet då vi är särskilt utsatta. Systemen består dels av olika typer av sociala transfereringar som barnbidrag, föräldraförsäkring, arbetslöshetsförsäkring och pensioner, dels av sociala tjänster som fungerar i samklang med bidragen, som barn- och äldreomsorg, vård och utbildning. Internationella arbetsorganisationens (ILO) rekommendation 202 om socialt grundskydd är globalt vägledande och ligger till grund för uppföljningen av de mål som relaterar till social trygghet i Agenda 2030.

Sociala trygghetssystem spelar också en viktig roll vid humanitära kriser och katastrofer för att minska människors sårbarhet och öka deras motståndskraft. Det är grundläggande att sociala trygghetssystem finansieras genom offentliga investeringar och inhemska skattesystem, och implementeras av den egna staten. Det internationella utvecklingssamarbetet kan dock spela en viktig roll genom att bygga kapacitet och stärka kompetens hos nationella myndigheter samt finansiera den initiala uppbyggnaden av systemens infrastruktur.

Civilsamhället framhåller vikten av att utgå från ett *livscykelperspektiv* och att förtydliga vilka grupper och livssituationer som regeringens arbete för sociala trygghetssystem fokuserar på. Det är även av stor vikt att integrera en förståelse för kopplingen mellan en formalisering av arbetsmarknader och tillgången till sociala trygghetssystem, samt kopplingen till hållbar inhemsk skattefinansiering.

I regeringens skrivelse till riksdagen 2015/16:182 om Sveriges politik för global utveckling redovisas exempel från departementens handlingsplaner som bidrar till att uppfylla de Globala målen för hållbar utveckling. Mål 1, Ingen fattigdom, exemplifierades med sociala trygghetssystem och regeringen satte följande resultatmål till slutet av 2017: att aktivt medverka i internationell dialog om grundläggande socialt skydd och dela med sig av sin kunskap om det svenska socialförsäkringssystemet; att verka för att internationella finansiella institutioner och ILO bistår utvecklingsländer och att öka möjligheterna för svenska myndigheter att bistå i ländernas kapacitetsutveckling. I regeringens skrivelse till riksdagen 2017/18:146 rapporteras hur arbetet under de två senaste åren har gått, samt ambitionerna för det fortsatta arbetet.

Sveriges politik

Regeringen har sedan 2016 visat en tydlig politisk vilja att främja den globala utvecklingen av sociala trygghetssystem och att involvera alla berörda politikområden och aktörer. Utrikesdepartementet och Socialdepartementet tog under 2016 initiativ till ett första rundabordssamtal med berörda myndigheter och representation från civilsamhället, vilket under 2017 har utvecklats till ett återkommande forum för informationsutbyte och samordning mellan deltagande institutioner. Det är ett positivt steg mot ökad samstämmighet, och civilsamhällets förhoppning är att forumet framåt ska leda till mer konkreta samarbeten.

Regeringen har under 2017 i olika internationella forum, exempelvis inom Världsbanken, fört dialog om sociala trygghetssystem. Det är dock oklart i vilken utsträckning och inom vilka forum som regeringen lyft fram vikten av att bygga upp breda, inkluderande sociala trygghetssystem, vilket understryks

i regeringens senaste skrivelse om Sveriges politik för global utveckling, liksom i regeringsinitiativet Svensk välfärd på export.

Genom det internationella utvecklingssamarbetet deltar svenska myndigheter, exempelvis Arbetsförmedlingen och Skatteverket, i kapacitetsstärkande insatser tillsammans med motsvarande myndigheter i låg- och medelinkomstländer. Dessutom tar bland annat Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten emot flera internationella studiebesök varje år och delar därigenom information och kunskap om det svenska socialförsäkringssystemet med andra länder. Det har dock inte skett någon specifik kapacitets- eller kompetensförstärkning för svenska myndigheter (undantaget Sida) i hur de kan verka för social trygghet som en del av internationellt utvecklingssamarbete.

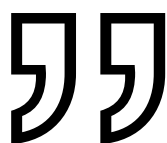
REKOMMENDATIONER

REGERINGEN BÖR:

- Kartlägga hur olika departement och myndigheter deltar i internationella forum och utvecklingsinsatser som relaterar till sociala trygghetssystem, samt i vilken utsträckning breda och inkluderande trygghetssystem förespråkas i dessa sammanhang.
- Bidra till kapacitetsutveckling för offentliga institutioner samt politiska- och civilsamhällesaktörer i relevanta samarbetsländer, med utgångspunkt i uppbyggnad av breda och inkluderande trygghetssystem.
- Stärka den svenska resursbasen bland departement och myndigheter för arbete med sociala trygghetssystem i en global kontext.
- Utgå från ett livscykelperspektiv, samt främja en formaliseringsprocess av informella arbeten, i insatser för uppbyggnad av sociala trygghetssystem.

ANALYSEN BYGGER PÅ:

- Regeringsinitiativ, *Svensk välfärd på export*, 8 juli 2015
- ILO recommendation 202: *Social Protection Floors*. 2012
- Regeringens skrivelse *Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030*, skr. 2015/16:182.2016
- Regeringens skrivelse *Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030*, skr. 2017/18:146. 2018



Civilsamhället framhåller vikten av att utgå från ett livscykelperspektiv och att förtydliga vilka grupper och livssituationer som regeringens arbete för sociala trygghetssystem fokuserar på.

- 1 Statskontoret 2014:01, Politik för global utveckling - Regeringens gemensamma ansvar? 2014 OECD Development Co-operation, Peer Review Sweden, 2013
- 2 <https://www.odi.org/our-work/leave-no-one-behind>
- 3 Se databas som visar kopplingarna mellan de Globala målens 169 delmål och instrument för internationella och regionala instrument för mänskliga rättigheter, samt ett antal miljökonventioner. <http://sdg.humanrights.dk/>
- 4 The Danish institute for Human Rights, Human Rights and the 2030 Agenda for Sustainable Development, Lessons learned and next steps, 2018
- 5 Regeringsförklaringen 3 oktober 2014 s. 18
- 6 Regeringens skrivelse 2015/16:182, Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030, 2016
- 7 Regeringen, Sverige och Agenda 2030 — rapport till FN:s politiska högnivåforum 2017 om hållbar utveckling, 2017
- 8 Regeringen, Towards achieving the 2030 Agenda and the sustainable development goals: Report on the implementation of the Addis Ababa Action Agenda on Financing for Development – A compilation of operative examples, 2017
- 9 Regeringens skrivelse 2017/18:146 s.9, Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030, 2018
- 10 Regeringens skrivelse 2017/18:146, Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030, 2018
- 11 Expertgruppen för biståndsanalys (EBA) rapport 2016:08, Sustaining a Development Policy: Results and responsibility for the Swedish Policy for Global Development, 2016
- 12 Agenda 2030-delegationens delredovisning, 2018
- 13 Regeringens skrivelse 2017/18:146 Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030, 2018
- 14 Regeringens skrivelse 2017/18:146 s.5, Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030, 2018
- 15 <http://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-16-fred-rattvisa-och-starka-institutioner/>; <http://www.regeringen.se/49bbd2/contentassets/c233ad3e-58d4434cb8188903ae4b9ed1/politiken-for-global-utveckling-i-genomforandet-av-agen-da-2030-skr.-201516182.pdf>
- 16 https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2017?gclid=EAlalQobChMIkZufPy-2AIVSYmyCh250w_fEAAyASAAEgIeZPD_BwE
- 17 http://www.forumsyd.org/PageFiles/8150/PO150943_Rapport_5maj_web.pdf (s.22)
- 18 https://www.sipri.org/sites/default/files/2018-03/sipri_at_press_release_swe_0.pdf
- 19 https://www.sipri.org/sites/default/files/2017-09/yb17-summary_sv.pdf
- 20 <http://www.regeringen.se/49ba4d/contentassets/1a2de8e7c90747a9b2c96081ceed7c58/iriktning-mot-en-hallbar-valfard.pdf>
- 21 <http://www.regeringen.se/rattsdokument/lagratsremiss/2017/06/skarpt-exportkontroll-avkrigsmateriel/>
- 22 <https://ikff.se/wp-content/uploads/2018/01/ican-2017-oslo-web.pdf> och <https://ikff.se/vi-harjust-skrivit-historia-vi-har-ett-forbud-mot-karnvapen/>
- 23 Svenska Freds beräkningar, baserade på Regeringens skrivelser om strategisk exportkontroll, samt data från Uppsala Conflict Data Program, UCDP.
- 24 <https://www.concord.se/vara-fragor/samstammighet/barometern-rapporter-om-sverigessamstammighets-politik/>
- 25 [mal-16-fred-rattvisa-och-starka-institutioner/](http://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-16-fred-rattvisa-och-starka-institutioner/)
- 26 Åkerström, Linda (2016) Den Svenska Vapenexporten, s. 203
- 27 Sipri yearbook 2016- <https://www.sipri.org/sites/default/files/YB16-Summary-ENG.pdf>
- 28 https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_sv
- 29 <http://enaat.org/eu-defence-fund>
- 30 <http://enaat.org/eu-defence-fund>
- 31 <http://www.regeringen.se/artiklar/2017/08/hallbar-fred--en-forutsattning-for-hallbarutveckling/>
- 32 <http://www.bistandsdebatten.se/exkldebattartiklar/satsa-pa-aktiv-fredskultur-i-sverige-och-i-varlden/>
- 33 <http://www.regeringen.se/artiklar/2016/09/forsvaret-i-budgetpropositionen-for-2017/>, <http://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2017/08/forsvarsuppgorelse-starker-forsvaret-med-27-miljarder-per-ar/>, <https://www.forsvarsmakten.se/sv/var-verksamhet/ovningar/avslutadeovningar/aurora-17/>, <https://www.fmv.se/sv/Nyheter-och-press/Nyheter-fran-FMV/FMV-inlederforhandlingar-om-anskaffning-av-Patriot-luftvarnssystem/>, <http://www.regeringen.se/artiklar/2017/03/regeringen-ateraktiverar-monstring-och-grundutbildning-med-varnplik/>
- 34 <http://www.bistandsdebatten.se/exkldebattartiklar/satsa-pa-aktiv-fredskultur-i-sverige-och-i-varlden/>, <https://www.forsvarsmakten.se/sv/var-verksamhet/ovningar/avslutade-ovningar/aurora-17/vanliga-fragor-om-aurora-17/>
- 35 [http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/11/13/defence-cooperation-23-member-states-sign-joint-notification-on-pesco/#](http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/11/13/defence-cooperation-23-member-states-sign-joint-notification-on-pesco/#;); <http://www.regeringen.se/tal/2017/11/anforande-vid-invigningen-av-berlin-security-conference-2017/>
- 36 [https://www.svd.se/skrota-forslaget-om-utlandsspioneri](https://www.svd.se/skrota-forslaget-om-utlandsspioneri;); <https://www.dn.se/arkiv/nyheter/massmediernas-nyheter-kan-straffas-som-spioneri/>
- 37 Regeringskansliet, Program för Sveriges medlemskap i FN:s säkerhetsråd 2017-2018, 2016 <http://www.regeringen.se/4b01ca/contentassets/de9ffe7f69e-1442dab632895d5c515be/program-forsveriges-medlemskap-i-fns-sakerhetsrad-2017-2018.pdf>
- 38 <http://unscr.com/en/resolutions/doc/2349>
- 39 <http://undocs.org/en/S/PRST/2017/14>
- 40 <http://www.regeringen.se/debattartiklar/2018/01/sverige-har-starkt-kvinnors-rost-i-fnssakerhetsrad/>
- 41 Utrikesdepartementet, Program för Sveriges medlemskap i FN:s säkerhetsråd 2017-2018
- 42 Utrikesdepartementet, Strategi för Sveriges humanitära bistånd genom Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) 2017-2020
- 43 <https://www.concord.se/wp-content/uploads/hur-feministisk-ar-svensk-utr-pol-2017-web.pdf>, s.15.
- 44 Utrikesdepartementet, Riktlinjer för strategier inom svenskt utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd, Bilaga till regeringsbeslut 2017-12-21, Regeringskansliet, Nationell Säkerhetsstrategi, Januari 2017
- 45 Utrikesdepartementet, Strategi Hållbar Fred, UD2017/13669/KH
- 46 Skr. 2016/17:196 Sveriges samlade politik för internationell civil och militär krishantering, juni 2017
- 47 Regeringskansliet, Proposition 2017/18:32
- 48 Utrikesdepartementets handlingsplan för genomförande av Politiken för global utveckling (PGU), 2016, <http://www.regeringen.se/4aca90/contentassets/2c0080676c2b4085a30514ca67bcac2b/udshandlingsplan-for-genomforandet-av-pgu.pdf>

- 49 Utrikesdepartementets handlingsplan för genomförande av Politiken för global utveckling (PGU), 2016, <http://www.regeringen.se/4aca90/contentassets/2c0080676c2b4085a30514ca67bcac2b/udshandlingsplan-for-genomforandet-av-pgu.pdf>
- 50 Program för Sveriges medlemskap i FN:s säkerhetsråd 2017-2018, <http://www.regeringen.se/4b01ca/contentassets/de9ffe7f69e1442dab632895d5c515be/program-for-sveriges-medlemskap-ifns-sakerhetsrad-2017-2018.pdf>
- 51 Regeringskansliet, Nationell säkerhetsstrategi, januari 2017, s. 18 <http://www.regeringen.se/48e36d/contentassets/a02552ad9de94efcb84154b0f6ed76f9/nationell-sakerhetsstrategi.pdf>
- 52 Sida <https://www.sida.se/Svenska/Har-arbetar-vi/Afrika/Mali/Vart-arbete-i-Mali/Forsvarsmakten> <https://www.forsvarsmakten.se/sv/var-verksamhet/internationella-insatser/pagaende-internationella-insatser/mali-minusma/>
- 53 UNCTAD, "World Investment Report 2014", http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2014_en.pdf, tillgänglig 21 februari 2018.
- 54 Regeringens skrivelse, 2015/16:182, "Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030", 26 maj, 2016. Regeringens skrivelse, 2017/18:146, "Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030", 15 mars, 2018.
- 55 Fler argument för offentlig land-för-land-rapportering finns här: <http://www.eurodad.org/10reasonsCBCR>
- 56 Regeringens skrivelse, 2017/18:146, "Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030", 15 mars, 2018.
- 57 Regeringskansliet, Justitiedepartementet, Faktapromemoria 2015/16:FPM81, "Direktiv om öppen land-förlandrapportering av skatt" 2016-05-17: <https://data.riksdagen.se/fil/9D6CC021-B424-4CCA-821E-108EAC1023A4>
- 58 Enkät svar från Finansdepartementet till Eurodad, 18 september 2017, inför publiceringen av "Tax Games: the Race to the Bottom, Europe's role in supporting an unjust global tax system 2017".
- 59 Ibid.
- 60 Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2015/849 'om åtgärder för att förhindra att det finansiella systemet används för penningtvätt eller finansiering av terrorism, om ändring av Europa-parlamentets och rådets förordning (EU) nr 648/2012 och om upphävande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/60/EG och kommissionens direktiv 2006/70/EG', 20 maj 2015, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015L0849&from=SV> tillgänglig 1 februari 2018.
- 61 Europeiska rådet, "Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing and amending Directive 2009/101/EC - Analysis of the final compromise text with a view to agreement", 19 december 2017, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15849-2017-INIT/en/pdf> tillgänglig 1 februari 2018.
- 62 Riksdagen, Finansutskottets betänkande 2016/17:FiU32, "Ytterligare åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism", 20 juni 2017, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/ytterligare-atgarder-motpenningtvatt-och_H401FiU32 tillgänglig 1 feb 2018.
- 63 Bolagsverkets databas för verkliga huvudmän: <http://bolagsverket.se/pb/etjanster/verklig-huvudman/sok>
- 64 Per Bolund, Finansmarknads- och konsumentminister, "Penningtvättsdirektivet och offentliga register, Svar på skriftlig fråga", 24 maj 2017, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svar-pa-skriftlig-fraga/penningtvattsdirektivet-och-offentliga-register_H4121428 tillgänglig 1 februari 2018.
- 65 Tax Games: the Race to the Bottom, Europe's role in supporting an unjust global tax system 2017.
- 66 ActionAid, februari 2016, "Mistreated, The tax treaties that are depriving the world's poorest countries of vital revenue".
- 67 CONCORD Sverige, 2016, "Barometer 2016, Vägen framåt för svensk politik för global utveckling".
- 68 Enkät svar från Finansdepartementet 18 september 2017.
- 69 Argument för ett mellanstatligt organ inom FN om skattefrågor finns här: <http://eurodad.org/files/pdf/55828f0985a99.pdf>
- 70 Regeringens skrivelse, 2017/18:146, "Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030", 15 mars, 2018. Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes startades av OECD: <http://www.oecd.org/tax/transparency/> BEPS står för Base Erosion and Profit Shifting, och är ett åtgärdsprogram framtaget inom ramen för OECD:<http://www.oecd.org/ctp/beps/>
- 71 Finansdepartementet, "Arbetet mot skatteflykt, skatteundandragande och penningtvätt", 28 april 2016, <http://www.regeringen.se/49927c/globalassets/regeringen/dokument/finansdepartementet/pdf/2016/160428-handlingsplan--motskatteflykt-skatteundandragande-och-penningtvatt.pdf> tillgänglig 1 februari 2018.
- 72 <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>
- 73 ART 14 <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>
- 74 IOM, <http://gmdac.iom.int/map-tracking-migrant-deaths-and-disappearances>
- 75 http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0018/319311/9-Sexual-violence-refugeewomen.pdf?ua=1
- 76 <http://www.unfpa.org/news/new-study-finds-child-marriage-rising-among-most-vulnerable-syrian-refugees>
- 77 <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/easy-prey-the-sexual-exploitation-of-syrias-femalerefugees-9179090.html>
- 78 Lag (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige
- 79 <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik/Oversikter-och-statistik-fran-tidigare-ar.html>
- 80 Se till exempel Rädda Barnens remissvar: <https://www.raddabarnen.se/Documents/press/remissvar/lagadsremissbegransningar-av-mojligheten-att-fa-uppehallstillstand-i-sverige.pdf>
- 81 ibid
- 82 <https://www.theguardian.com/world/2017/nov/14/eu-libya-coastguard-detention-centresmigration-mediterranean-un-zeid-raad-al-husseini>
- 83 International Labour Organization Publication, ILO global estimates on migrant workers, Department of Statistics, 2015.
- 84 https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/legal_migration/2016_home_199_fitnesscheck_legal_migration_en.pdf
- 85 ILO global estimates on migrant workers; Results and methodology, Special focus on migrant domestic workers, s: xiii, 5 och 7.

- 86 www.forumsyd.org/PageFiles/1216/Theraceforland.pdf
- 87 https://www.boell.de/sites/default/files/tricky-business.pdf?dimension1=division_demo
- 88 <https://www.frontlinedefenders.org/en/resource-publication/annual-report-human-rights-defendersrisk-2017>; <https://www.globalwitness.org/en/campaigns/environmental-activists/defenders-earth/>
- 89 <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G17/017/85/PDF/G1701785.pdf?OpenElement>
- 90 <http://contraosagrotoxicos.org/>
- 91 <https://agra.org/wp-content/uploads/2017/12/agra-mozambique-final.pdf>
- 92 <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A8-2016-0169+0+DOC+PDF+V0//EN>
- 93 <https://acbio.org.za/sites/default/files/2016/07/Input-Subsidies-Report-ACBio.pdf>
- 94 Hur feministisk är svensk utrikespolitik. CONCORD. 2016 s. 20
- 95 <https://www.regeringen.se/49b746/contentassets/9fbd15aea6f3405196305a4f90c8befb/bidrag-tillagra-inom-ramen-for-regeringens-sarskilda-satsning-pa-livsmedelsforsorjning-ar-2010-uf201062591up>
- 96 Brev- och mailsvar från Utrikesminister Margot Wallström 9 oktober 2015 och 1 juni 2016.
- 97 http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-17-4686_sv.htm
- 98 Regeringens skrivelse 2017/18:146 Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030
- 99 Regeringens skrivelse 2017/18:146 Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030
- 100 <https://www.grain.org/article/entries/5070-trade-deals-criminalise-farmers-seeds>
- 101 <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2016-12/cp160146en.pdf>
- 102 <https://www.svd.se/toppjurist-eus-fiskerivartal-med-marocko-olagligt> <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2018-01/cp180001en.pdf>
- 103 <http://www.regeringen.se/tal/2017/02/utrikesdeklarationen-2017/>
- 104 <http://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/sonew070215a>
- 105 Mellan 2013-2015 uppgick de statliga exportkreditorganens stöd från endast G20 länderna till fossila projekt till 32 miljarder USD. Detta är 11 gånger så mycket som de ger i stöd till förnybar energi.
- 106 https://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/avskaffa_klimatskadliga_subventioner.pdf
- 107 http://priceofoil.org/content/uploads/2017/10/Cross_Purposes_MDB_Finance_Briefing.pdf
- 108 <https://www.ekn.se/globalassets/dokument/press/ekns-underlag-for-agenda-2030.pdf>
- 109 "4 svenska miljarder till Gröna fonden", Svenska dagbladet, 20 oktober 2014; <https://www.svd.se/4-svenska-miljarder-till-grona-fonden>
- 110 Sveriges bidrag är utfärdat i en så kallad skuldsedel som sträcker sig över 9 år, dvs. 2014-2023. Skuldsedeln är bindande även för kommande regering.
- 111 Budgetproposition för 2017, UO 7 "Internationellt bistånd", tabell 2.18; "De 10 störstakärnstöden till multilaterala organisationer 2015-2017"; <http://www.regeringen.se/4a6969/contentassets/e926a751d9eb4c978c4d892c659ebc8e/utgiftsomrade-7-internationellt-bistand;>
- 112 Budgetproposition för 2018, UO 7 "Internationellt bistånd", tabell 2.23; "De 10 största kärnstöden till multilaterala organisationer"; <http://www.regeringen.se/4a65d0/contentassets/79f6d27416794f0bb146c792e02b65fc/utgiftsomrade-7-internationellt-bistand.pdf>
- 113 <http://www.naturvardsverket.se/klimatutslapp-2018-01-18>
- 114 <https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/nationalrakenskaper/nationalrakenskaper/nationalrakenskaper-kvartals-och-arsberakningar/pong/tabell-och-diagram/diagram/bnp-1993-volyminde-ar-1993100/> 2018-01-25
- 115 <https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgaserkonsumtionsbaserade-utslapp-Sverige-och-andra-lander/> 2018-01-18
- 116 <http://www.equalclimate.org/se/konsumtion/Konsumtion.9UFRjWXd.ips> 2018-01-18
- 117 "Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser".
- 118 https://ec.europa.eu/anti-trafficking/publications/council-conclusions-business-and-humanrights-foreign-affairs-council_en
- 119 <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2016-0405+0+DOC+X+ML+V0//EN>
- 120 http://fairaction.se/wp-content/uploads/2015/10/75_dubai_lowres_new.pdf
- 121 http://fairaction.se/wp-content/uploads/2017/11/Dina-skospa%CC%8Ar_FairAction-FINAL.pdf
- 122 Se t.ex. Fair Actions rekommendationer om hur H&M bör anpassa sina inköpsmetoder för att möjliggöra högre löner i leverantörsfabrikerna här <http://fairaction.se/okategoriserad/tio-fragoroch-svar-om-hms-lofte-om-rattvisa-loner/>
- 123 <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/WGTransCorp/Pages/IWGOnTNC.aspx>
- 124 Statskontoret, FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter – utmaningar i statens arbete, Bedömning av Sveriges efterlevnad av FN:s vägledande principer, 13 mars 2018, <http://www.statskontoret.se/globalassets/publikationer/2018/201808.pdf>
- 125 <http://www.regeringen.se/rapporter/2016/12/statens-agarpolicy-och-riktlinjer-for-bolag-medstatligt-agande-2017/>
- 126 <https://www.regeringen.se/49f639/contentassets/c37d4070b3494cbb87453993ad7b2a04/statens-agarpolicy-och-riktlinjer-for-bolag-med-statligt-agande-2017.pdf>
- 127 Statskontoret, FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter – utmaningar i statens arbete, Bedömning av Sveriges efterlevnad av FN:s vägledande principer, 13 mars 2018, <http://www.statskontoret.se/globalassets/publikationer/2018/201808.pdf>
- 128 <http://www.regeringen.se/49f639/contentassets/780107f1d3ab444387235451164193cf/andraderegler-for-forstafjarde-ap-fonderna>
- 129 Se remissvar från 23 organisationer, <http://www.forumsyd.org/PageFiles/5188/Remiss%20APfonder%20na%2020171017.pdf?epslanguage=sv>
- 130 LOU Kp. 17 §4 och 5
- 131 UDHR art 22, art 25. ICESCR art 9-11.





Redan 2003 enades alla riksdagspartier om Sveriges politik för global utveckling (PGU). Den politiken är mer relevant än någonsin, och tillsammans med Agenda 2030 ställs krav på alla politiska områden.

CONCORD Sveriges medlemsorganisationer har sedan starten granskat och följt genomförandet av PGU. Årets Barometer följer upp politiken från 2016 till idag. Ett särskilt fokus ligger på hur arbetet kan förankras i Agenda 2030 och bidra till de 17 Globala målen för hållbar utveckling.

Det krävs tid och resurser för att analysera vilka effekter och konsekvenser Sveriges politik leder till. Ofta är det långa orsakskedjor och komplexa

beslutsprocesser. Med Barometern vill vi bidra till denna analys och ge förslag på vägar framåt för en mer samstämmig politik.

DE TEMATISKA KAPITLEN I ÅRETS BAROMETER ÄR:

- Mänsklig säkerhet och förebyggande av konflikt
- Skatteflykt
- Migration
- Jordbruk, livsmedelssystem och handel
- Klimat
- Företagande och mänskliga rättigheter
- Sociala trygghetssystem